

Helga Wangenberg: Han hade hand om en - å, jag vet inte vad jag ska kalla det - som ett bruk - inte ett bruk, utan en stor gård, som han arbetar på, han var inte förman. Jag vet inte hur jag ska förklara det.

Lennart Setterdahl: Rättare?

Helga Wangenberg: Nej, det var inte rättare, nej. Rättare, det är different. Han gjorde allting, You might say.

Lennart Setterdahl: Jaha.

Helga Wangenberg: Jag vet inte vad 'di skulle kalla det. Jag hade ju glömt bort allt det där när jag kom hit, eljest hade jag aldrig varit här.

Lennart Setterdahl: Jaså?

Helga Wangenberg: För jag hade inte **en** släkting här, men hanses bröder var här, a couple. Så han stanna i Sverige 'te jag kunde gå. För jag arbetar på en plats; Valdemarsvik heter platsen. Jag vet inte. Jag gjorde allting. Dom hade en stor herrgård och jag dela ut mjölk och allt sådant - You know. Tog hand om mejeriet. Kan Du tänka Dig, förstår, en ung kid, som jag, en 18 år, och 16, var jag väl ungefär, på en sådan plats, just styra en maskin and Du fick se att vatten var i och allting. En släkting levde i samma hus som dom levde. Han just visa mig - och - sen gick han. Kan Du tänka Dig! Jag har tänkt på det så många gånger här igenom.

Lennart Setterdahl: Det är Helga Wangenberg som sitter och berättar.

Helga Wangenberg: Ja.

L: Och hon var född 1888, den 24 januari, i

Helga: No den 29:e.

L: 29:e var det ja.

Helga: 29:e.

L: I Tryserum, i Småland.

Helga: Ja Tryserums socken kan ni sätta.

L: I Tryserums socken ja. Hon kom till Amerika 1905. Det är idag den 18 september 1985.

Du fick börja att arbeta tidigt då?

Helga: Å - i Sverige, där började vi arbeta tidigt. Jag har två systrar, 'di var two, den ena var fyra och den andra var sex år äldre, and 'di hade ett stort hus. Jag 'fått ta samma Ett som dom gjorde.

L: Jaha.

Helga: Yeah.

L: Det var inte frågan om att Du var för liten?

Helga: Nej. Jag kommer ihåg första gången jag gjorde. Då hade dom ju vita golv - ni vet - som 'di hade under **den** tiden. And jag rensa dem, så jag gjorde om 'et igen.

L: Så det var knäskurning?

Helga: Oh yes.

L: Det var till att knäskura golvena?

Helga: Oh sure, knäskura. Det var allt dom hade, som jag vet om. but jag suppose 'di rikare platserna hade annat i Sverige, but -

L: Så om det var lite grand som inte blev rent, då fick Du ovet?

Helga: Oh yeah, Du måste ha det rent, jag fick göra om 'et!

L: Du fick göra om alltihop.

Helga: Yeah. Jag fick göra om 'et! och nästa gång så gjorde Du det 'rätte!

And -

L: Din pappa, han arbetade på en stor herrgård?

Helga: Ja, jag kan säga det.

L: Mamma, hjälpte hon till också?

Helga: Nej. Nej min mamma var hemma.

L: Hur många barn var ni i familjen?

Helga: Vi var tre flickor och en pojke.

L: Tre flickor och en pojke. Och var Du äldst eller?

Helga: Jag var den yngsta.

L: Å - den yngsta! Jaha. Och de andra syskonen, pojken och flickorna, fick de också hjälpa till att arbeta?

Helga: Jag vet inte. Den äldsta gick upp till Stockholm, det kommer jag ihåg att hon gick dit och arbetade där uppe, och vad hon gjorde, det kan jag inte säga. Jag tänker det var nånting liknande vad dom gjorde. Och den andra systemen, hon var mera like sömmerska! om jag ska säga.

L: Jag förstår. I hemmet då? Stannade hon hemma och sydde?

Helga: Hemma - yeah.

L: Och sydde?

Helga: Ja, hon gick och sydde och sydde för annat folk. Jag tror det! åtminstone vad jag kan komma ihåg.

L: Jaha.

Helga: But inte tänkte jag på det någonting då.

L: Nej nej. Men skolan; Du gick i skolan i

Helga: Jag gick i skolan i Tryserums socken.

L: Jaha.

Helga: Och han var så stark strong. Och jag gick i skolan. Jag kunde ha blivit färdig. Jag måste ha varit så smart! om jag säger så, för jag 'kunne ha graduerat från skolan ett år före, men jag kunde inte gå och läsa, för jag var inte gammal nog.

L: Nähä. Vad hette skolläraren?

Helga: Starck.

L: Starck.

Helga: Ja.

L: Jaha.

Helga: Skollärare - och fru Starck - var väl underst - vad jag kallar det.

L: Småskollärarinna?

Helga: Småskollärare och den andra var stor

L: Folkskollärare. Hur ofta gick Du i skolan? Varje dag?

Helga: No, varannan dag.

L: Varannan dag?

Helga: Jag kan inte komma ihåg. Först så gick vi varannan dag. No! and ibland så fick vi gå varje dag, kan inte säga. Och på sommaren så behövde vi ju inte gå till skolan.

L: Nähä. Och då fick Du hjälpa till hemma?

Helga: Oh sure! Vi var hemma och vi fick gå och bada. Vi hade 'int så långt till sjön, så vi gick undan och bada i sjön och fiska och gjorde fiskar - så här stora - och gav till katterna och dom mådde så gott så.

L: Men det var inte ofta ni fick gå och fiska. Ni skulle arbeta först?

Helga: Oh yeah, det fick vi lov och göra.

L: Arbetet fick komma först?

Helga: We had to do the work, before You do anything.

L: Jaha.

Helga: Oh yeah.

L: Sedan gick Du och läste för prästen, Du fick vänta ett år då. Hade Du lätt för Dig i skolan?

Helga: Yes.

L: Var det något särskilt ämne som Du hade lätt för: skriva, räkna, läsa?

Helga: Räkning I guess var nästan det bästa jag hade.

L: Jaså!

Helga: Läsning - I wasn't so. Jag tyckte inte om geografi eller naturlära, eller någonting liknande.

L: Inte **det**!

Helga: Nej, det tyckte jag inte mycket om.

L: Nähä.

Helga: Men of course Katekesen - och - vi hade en extra stor katekes som vi fick utav kyrkoherde Ahlman - kyrkoherde Ahlman ja.

L: Jaha.

Helga: Vi fick inte köpa några skor. Så. Jag fick det som mina systrar hade - eller something.

L: Var det lätt att lära sig alla psalmversar eller Katekesen utantill?

Helga: No.

L: Det var inte lätt?

Helga: Nej, jag tror jag kommer ihåg some of them än. Änn! kommer jag ihåg some of the Katekes. Jag försöker ibland, försöker och läsa, för Du vet vi måste läsa.

L: Jaa. Kommer Du ihåg någonting?

Helga: No, inte nu. Det är inte värt att jag säger nånting nu!!

L: Var det lätt för Dig att lära Dig saker utantill?

Helga: Oh yes!

L: Det gick lätt?

Helga: Yeah.

L: Var de andra barnen lika hågade för skolan?

Helga: Allihop. Min bror, han kom till slut and han fick gå till kriget in Norway. När var det vi hade krig med norrmännen?

L: 1905.

Helga: Yeah - in to dess. Och han blev sjuk, fick Consumption och dog. Han var just young, but he was married, but. Han bodde opp i Stockholm, tror jag dom bodde! Så jag tror jag såg henne. Vi var hemma i Sverige, min man och jag, men; jag kan inte komma ihåg det. Det var 1929!

L: Det är många år sen.

Helga: 1929.

L: Det var när ni besökte Sverige ja.

Helga: Ja första gången ja.

L: Ja. Konfirmationsdagen, var det en stor dag i Ditt liv?

Helga: Oh yes. Alla hade vita klänningar och allting.

L: Och pojkarna hade svarta kostymer?

Helga: Det - Det kommer jag inte ihåg.

L: Var pojkar och flickor tillsammans?

Helga: Å ja!

L: Var ni många som gick och läste för prästen? Helga: Hur många var det? Å, det kan jag inte komma ihåg. Jag hade fotografier av det - allting - but - You know - jag flyttade och nu när jag flyttade var jag ju sjuk och dom flyttade. Jag vet inte var jag 'har't, to tell You the truth.

L: Vad hette prästen? eller kyrkoherden?

Helga: Ahlman.

L: Ahlman.

Helga: Ja.

L: Jaha.

Helga: Ahlman hette han.

L: Var han sträng emot er?

Helga: Han var nice.

L: Jaha. Och då var ni tvungna att gå i kyrkan också när ni läste?

Helga: No! det behövde vi inte.

L: Inte **det**!

Helga: No, inte till kyrkan. No vi hade två mil till kyrkan. Två svenska mil till kyrkan.

L: Jaså var det så pass långt.

Helga: Ja, the old; Tryserums kyrka, var en special kyrka.

L: Och ni hade inget kapell som låg närmare? Två svenska mil!

Helga: Ja svenska mil.

L: Då **var** ni inte ofta till kyrkan?

Helga: No, inte varje vecka, eller varje månad even.

L: Det var vid de större högtiderna då?

Helga: Ja. När vi gick och läste, och så, fick vi gå dit.

L: Och under vintertid, när det var snö?

Helga: och julottan. Vi var till julottan.

L: Åkte ni släde då?

Helga: Jag tror dom hade släde. Jag kan inte komma ihåg. No, jag tror - släde? En del hade och en del hade inte, så vi fick väl knota och gå!

L: Ni hade inga hästar eller kor hemma?

Helga: No no.

L: Utan han arbetade på den här stora gården.

Helga: No vi hade två kor!, because de gav oss sin mjölk, alltjämt - korna - You know. Och så fick vi en kalv varje år. Det var ju mera utanför stan, Valdemarsvik, det var inte mer än halvannan av det här huset!

L: Det var inte så stort då.

Helga: No det var inte en stor stad, inte.

L: Började Du att arbeta utanför hemmet efter det att Du blivit konfirmerad?

Helga: Oh sure! Jag var där i mejeriet och

L: I mejeriet ja.

Helga: Ja, där hos dom och alltingen.

L: Var det i Tryserum?

Helga: No - i Valdemarsvik.

L: Valdemarsvik.

Helga: Vi kan säga Valdemarsvik, för det var just var det var - ungefär.

L: Så Du fick lära Dig då att ysta ost och mesost och vassle och allt?

Helga: O ja! O ja ja.

L: Du känner till de där ingredienserna.

Helga: Oh yeah.

L: Och ostlöpe.

Helga: Och ostlöpe! but I didn't like it.

L: Inte det!

Helga: No.

L: Men det var ju nödvändigt för att det skulle bli ost.

Helga: Oh of course I know that, but som ung kid - You know.

L: Så Du bodde i Valdemarsvik då när Du arbetade där? Det var för långt hem.

Helga: Oh yes, jag bodde hos inspektorn.

L: Jaha.

Helga: Inspektor Vinblad .. Vinblom ..

L: Vinlund?

Helga: Vinlund? No, not Vinlund. Vindahl I believe it was.

L: Vindahl.

Helga: Jag tror det var nånting liknande. Jag kan inte säga.

L: Jaha.

Helga: Han hade sin bostad där.

L: Hade Din pappa eller mamma inga släktingar i Amerika?

Helga: Yes, jag hade uncles and aunts, på pappas sida.

L: Jaså - på pappas sida? - på mammas?

Helga: På pappas sida.

L: Jaså farbröder då.

Helga: Ja farbröder - och fastrar.

L: Och **dom** var i Amerika?

Helga: Ja, jag vet inte **var** dom var. Dom var inte. Dom var inte i Illinois. Dom var. En del var i Nebraska och de kom hit 1800 something - You know.

L: 1800?

Helga: Ja 1800.

L: 1890 eller?

Helga: Å - long before - det var 1800, in 18 50 om vi säger - tänker jag det var.

L: Jaha.

Helga: And dom tog en månad to get here - 'te komma hit.

L: Skrev de brev hem till pappa och mamma?

Helga: Oh yes! Det var en, två, utav mina var hemma då - och - han: - farbror Alfred - tror jag han hette. Han bodde i Nebraska.

L: Jaa.

Helga: Och den andra, han var inte gift, så han bodde i Chicago hos min .. min .. min faster.

Han stannade där uppe. eller så han var på andra platser här. Han arbetade här nere, **var** han ville här. I guess han sparade lite pengar. Han gick och kom när han ville.

L: Kommer Du ihåg när farbror Alfred besökte Sverige?

Helga: Ja! 1905.

L: 1905!

Helga: Ja 1905.

L: Jaha.

Helga: Jag kom hit då.

L: Med honom?

Helga: Ja. Den som inte var gift, han stannade

L: Vad ville han ha Dig med sig för?

Helga: Han ville inte ha mig med, men jag ville gå!

L: Varifrån hade Du fått den idén att Du skulle åka till Amerika?

Helga: I don't know. Bara för att de var där - and - min pappa, han sa: "Neej", jag fick inte gå till Nordamerika och jag har inte varit i Amerika, om han hade levat, så hade jag aldrig gått.

But. - Jag tror. I think he had a Consumption, I think.

L: Så pappa dog 19-?

Helga: 19-- .. Jag kom här 19--

L: -5.

Helga: 1900 och -4 dog han.

L: Jaha.

Helga: No! I 1900 och -5, på våren, that's right. 1905 på, . På kvällen. På kvällen. Jag gick hit samma år som han dog. Mamma hon kunde ju inte säga någonting, så.

L: Men tyckte Du inte det var besvärligt att åka ifrån mamma då, ensam, för att du var yngst förstås. De andra var utflugna.

Helga: No, Dom var hemma!

L: Dom var hemma?

Helga: Ja jag tror det. Yes, I'm sure. Det var bara sex år. Den äldsta kanske var ute; Anna hette hon min syster och den andra hette Elin.

L: Jaha.

Helga: And

L: Och Du fick idén att: Amerika, det var! -

Helga: Ja, because, jag läste ju och 'di kom från Amerika och Amerika var ju the hole thing.

L: Var det något särskilt som han pratade om; farbror Alfred, som gjorde att Du blev lockad?

Helga: No det kan jag inte komma ihåg. No.

L: Att Du blev lockad?

Helga: Nej. Dom hade brev ifrån varandra - You know - under hela tiden - mamma och pappa.

L: Kommer Du ihåg att de var annorlunda klädda än svenskarna som var hemma i Tryserum eller Valdemarsvik?

Helga: No, det tror jag inte.

L: Du lade inte märke till någonting, att dom hade speciella kläder som såg amerikanska ut - eller så?

Helga: Ni menar karlarna?

L: Ja karlarna ja?

Helga: Nej, 'di hade ungefär samma.

L: Ungefär?

Helga: Karlar kunde man inte säga, annars fruntimren kunde man naturligtvis.

L: Dom hade stora hattar?

Helga: Oh yeah well. Den tiden; Du skulle inte gå utan hatt! Jag kommer ihåg, jag hade en hatt som var såhär!! Oj!

L: I Sverige?

Helga: No här.

L: Ja men hemma i Sverige, hur var det där?

Helga: Å där hade vi inga hattar på oss, no no.

L: Ni hade inte huvudkläde.

Helga: Jag kommer ihåg vad jag hade. Jag hade en för cap.

L: För cap. Pälsmössa?

Helga: Den var rund. Jag hade den med mig hit, when I worked. Jag kommer ihåg jag hade den här också. And jag köpte en röd rose till sätta på den däre mössan, om den var rund eller avlång, jag kan inte komma ihåg. And - dom hette - vad hette dom - på 59:e och Saymoor(?), into där - somewere. Do You know?

L: Jo, ja visst, jag vet var det är.

Helga: Jaa?

L: The Bethel Lutheran church.

Helga: Den var på 62:a, var den där

L: Ja - 62:a ja - och Saymoor.

Helga: Ja, but vi 'geck i Missionskyrkan där på 59:e och Carpenter.

L: Jaha. På så vis ja.

Helga: Ja.

L: Vem ordnade biljetten för Dig när Du åkte iväg?

Helga: Min farbror.

L: Farbror.

Helga: Ja, han

L: Han köpte biljett?

Helga: Han köpte biljetten yes. And så jag fick betala till honom med detsamma, så fort som jag hade arbete. Jag tror jag fick från 3 dollar i veckan.

L: Jaha. Hur gick det till då? Ni åkte tåget till Göteborg?

Helga: Ja.

L: Tåget till Göteborg?

Helga: Ja. Sure.

L: Och så åkte ni på en båt därifrån till

Helga: I Göteborg, där såg vi Kung - vad var det - Kung Oscar - tror jag det var. Vem var det som var kung före Gustaf?

L: Kung Oscar.

Helga: Ja - and han var på den ena sidan av stationen och vi var på andra sidan, så vi fick se 'hoonom!

L: Se där ja. Så han var nere i Göteborg.

Helga: Ja han var nere i Göteborg då. Så. Well.

L: Vad hette båten som gick ifrån Göteborg?

Helga: Titanic. Was it Titanic?

L: Nej nej, det var ifrån England det!

Helga: Oh båten som gick från Göteborg, det vet jag inte.

L: Var det en liten båt?

Helga: Det var en liten båt, yes.

L: Och den gick till England?

Helga: And den 'geck till England och dom var så sjuka folk och dom var så sjuka. Och - och jag var inte sjuk! Och jag gick opp och vattnet kom ju opp, och min farbror, han kom opp, så han tog ner mig, då blev jag sjuk också. Så jag fick se alla 'di andra.

L: Jaha. Så det var en besvärlig överresa till England då?

Helga: Ja. Tre veckor. Två veckor, at least, om inte mer.

L: Inte till England!

Helga: No, but to America - I mean.

L: Och sen bytte ni från båt till tåg i England?

Helga: Ja. Vi gick över England.

L: Till Liverpool.

Helga: Ja, Liverpool, vi landa i Hull. No, not hull, - var det? ..

L: Ja ni landade nog i Hull ja och så åkte ni tåg till Liverpool?

Helga: Yes. Vi stannade två

L: Kommer Du ihåg namnet på **den** båten,

Helga: No.

L: som gick ifrån Liverpool till New York

Helga: No det vet jag inte.

L: Nähä.

Helga: Jag vet inte om 'di hade några namn! För resten; jag var just a young kid - You know!

L: Var det någon annan med ifrån Din hembygd eller var det bara Du och farbror?

Helga: Min farbroder. Det var många, Det var många. båten var full.

L: Men det var ingen mer ifrån Tryserum?

Helga: No no.

L: Ni var de enda ifrån Sverige, som Du kommer ihåg.

Helga: Ifrån Sverige var det

L: många.

Helga: Många, men inte

L: från Din plats.

Helga: No.

L: Nej.

Helga: Det var från min plats ingen mer än min farbror.

L: Blev det lättare att åka över ifrån England till New York?

Helga: Oh yes, det var fint.

L: Det var fint?

Helga: Ja.

L: Så då kunde ni äta ordentligt?

Helga: Oh yes, det var fint det.

L: Satt ni vid riktigt dukade matbord och åt då, med tallrikar och? -

Helga: Ja, jag tror det! Jag kan inte komma ihåg första gången, det kan jag inte komma ihåg. Jag tror det; - men vi var många i ett rum, jag tror vi var sex.

L: Jaså! I ett rum?

Helga: I ett rum. Yes.

L: Hade Du packat med Dig någon mat ifrån Sverige?

Helga: No, jag hade inte nån mat. Jag vet inte om jag hade någon med mig, kanske någonting som farbrorn ville ha.

L: Vad packade Du ner i kappsäcken när Du åkte? Var det kläder och

Helga: Just lite kläder, that's all. Jag hade inte mycket.

L: Inte mycket.

Helga: No.

L: Ingen psalmbok eller bibel med Dig?

Helga: No. When I came from my home I had. (Meningar utelämnade).

L: Så kom Du då till New York

Helga: Ja.

L: - och - Du såg Frihetsgudinnan för första gången.

Helga: Oh yes!

L: Ja.

Helga: Oh yes.

L: Visste Du om att det finns en frihetsgudinna i New York?

Helga: Nej, inte.

L: Det var första gången?

Helga: Det var första gången - oh sure.

L: Vad sa folk då?

Helga: Det första han 'frågade mig: If I had any money; or something. I said: "10 dollars"! "Oh! You can talk English already"! he said.

L: Hade Du lärt Dig det?

Helga: Yes sure.

L: Hade farbror lärt Dig det?

Helga: Yeah. 10 dollars! And han lånade mig. Så fort som jag fick arbeta länge nog, så jag kunde spara så mycket. Det kunde ju inte gå mycket. Jag bara gick mellan släkten.

L: Ja. När ni kom iland på Ellis Island,

Helga: Ja.

L: fick ni gå igenom läkarundersökning där då?

Helga: I don't know! Det kan jag inte komma ihåg.

L: Du kommer inte ihåg att de satte stora lappar på bröstet på er och talade om vart ni skulle gå, till olika ställen där de undersökte ögon, och händer?

Helga: No no, det gjorde dom inte den tiden.

L: De gjorde inte det!

Helga: 1905 no.

L: Så det var lätt och komma igenom!

Helga: Oh yeah.

L: Var farbrodern med på Ellis Island?

Helga: Oh sure!

L: Han följde med?

Helga: O yeah, vi gjorde alla där.

L: Jaha. Hade farbrorn med sig sin fru också?

Helga: No. Han var aldrig gift.

L: Han var ogift.

Helga: Ja.

L: Så åkte ni tåg då ifrån New York?

Helga: Ja, från New York, till Chicago. Jag kommer ihåg när vi satt på tåget i ... Inte på båten. Vagnen. .. Vad heter det? Åkvagnen?

L: Spårvagnen?

Helga: Spårvagnen, att det var en svart som satt där och jag hade ju aldrig sett nån svart. Well. Han var så svart! Jag tyckte han var så terribly svart! And vi satt där, i baken, i sista plats. Så var det.

L: Så kom ni då till Chicago.

Helga: Jaha, var i Chicago.

L: Och **var** någonstans?

Helga: 59 och 28; Pioria.

L: Pioria.

Helga: There was my aunt.

L: Hon bodde där ja.

Helga: Ja. Min farfars syster. Hon var änka. Hon hade en flicka som var ungefär i min ålder.

L: Jaha.

Helga: Ett år yngre, men hon var! 'Di arbeta. Hon hade en pojke också and han kom till - I guess han var miljonär.

L: Jaså.

Helga: Han börja som en springpojke och arbeta opp sig.

L: Vad hette han?

Helga: Lesther Lundkvist.

L: Lesther Lundkvist.

Helga: Ja dom hette Lundkvist där.

L: Så Du stannade hos dem då det första?

Helga: Ja. Jag stanna hos dom 'te 'di kunde finna ett litet room och så gick jag ner till min uncle. Han bodde på 59:e och Lumis och där kunde jag gå vägen emellan Lumis och där, så jag var där mycket. Och 'di hade en flicka också, som var i ungefär samma ålder, så jag hade .. vi var ..

L: Kamrater?

Helga: Ja, vi vart kamrater.

L: Pratade dom

Helga: Och dom tala svenska and dom hade en pojke. Inte dom; but den andra, men han kommer hit ibland. Föräldrarna och faster och farbror, dom talar inte nåt annat än svenska, så han kunde inget annat än svenska, till han vart tre år.

L: Jaså!

Helga: Så när 'di andra talade engelska så stod han bara där och titta!

L: Han förstod inte engelska?

Helga: No, han förstod inte. 'Di talade inte engelska, för 'di ville att han skulle kunna tala svenska se.

L: Och han var född här?

Helga: Oh sure! Han var född här.

L: Varför var de så noga med det? Förstod de inte att han borde kunna engelskan också?

Helga: Å - 'di lär sig engelska alltjämt ändå, de går i skolan - så.

L: Jaha.

Helga: That they don't have to worry about.

L: Nähä.

Helga: Det tog inte honom mer än en månad, eller mer än två månader, innan han visste allting 'di tala om.

L: Hur länge var Du här innan Du förstod engelska?

Helga: Oh det tog inte mig länge.

L: Inte det?

Helga: Nä.

L: Nähä.

Helga: Jag hade en plats; - and karln där - det var tre pojkar och en gammal lady, their mother och en stor hund; an collie och så hade gumman, hon hade en liten, en liten hund! And han, den ene, han var brevbärare tror jag han var, han visste den vägen anyway. Så han visa mig allting och lärde mig, han lärde mig och lärde mig, cause det tog inte länge för mig till lära - You know. När man hör det så går det den vägen.

L: Hur gammal var Du när Du kom över 1905?

Helga: 17 år var jag.

L: 17 år ja!

Helga: mm.

L: Vad var det för arbete, det första som Du fick? Husarbete?

Helga: Ja husarbete det är allt som fanns på **den** tiden.

L: Det var inget annat?

Helga: No. Om Du var skolad. I Sverige, det hade 'di i Sverige. but den tiden, - 1905!

L: Var det många svenskar som bodde runtom i områden som Pioria?

Helga: Det var bara svenskar allihop.

L: Bara svenskar?

Helga: Ja. De gick på gatan och allting och alla talar svenska.

L: Och där fanns den Lutherska kyrkan och där fanns Missionskyrkan?

Helga: Missionskyrkan och

L: Och Metodistkyrkan också?

Helga: Yes sure and then en annan kyrka på

L: Baptisterna låg i närheten också?

Helga: Alla sorters. Det var en på 70:e, var det 70:e, 70:e och katolikkyrkan också, var det.

L: Jaha, men det var inga svenskar som gick till den?

Helga: No det tror jag inte. Jag vet inte. I don't know.

L: Så det var ett fint område Du kom till där nere då?

Helga: Oh yeah, Oh Engelwood?

L: Ja.

Helga: Å det var exclusive at that time.

L: Jaha och där arbetade Du i en amerikansk familj då?

Helga: Oh yes sure.

L: Var Du inte orolig över att Du ej skulle klara Dig?

Helga: Nej, det hade jag inte vett till.

L: Fick Du laga mat också?

Helga: Oh sure - allting!

L: Och Du fick lära Dig nytt allting då?

Helga: Oh yes, man måste lära sig, cause 'di tyckte om svensk mat, en del utav dom. Den sista platsen jag var där; jag var där för fem, no jag var där för åtta år! var jag där. Sista platsen and the old lady and the old man, they were living at that time - but the old lady passed away shortly. And - after I was married, I belonged to (?) Country Club. He belonged there, so I used to come down there, (? Utelämnat). and he came over to see me. Det var inte långt ifrån var jag bodde, så jag kunde gå dit ner, om jag behövde You know. So - those were the days.

L: Those were the days - ja. När Du kom in i ett amerikanskt hem 1905, vad hade de, som inte fanns i Sverige? De hade rinnande kallt och varmt vatten?

Helga: I de bättre platserna så hade de det.

L: Och badkar?

Helga: Först så hade 'di badkar utsidan. No? Jag vet inte om 'di hade badkar, kan inte komma ihåg.

L: Nej.

Helga: But; i alla fall, de

L: De hade ingen dusch i taket?

Helga: No no no, inte i in the middle ..

L: Medelklassen.

Helga: Ja. The rich people, when I went there, i came there in 1907 I guess, or 1908, and they had - oh - they had wash ..

L: Tvättmaskin? Washing mashine?

Helga: No - tvätterska.

L: Å - tvätterska!

Helga: Ja!

L: Men de hade ingen maskin till att tvätta i?

Helga: And chauffers - and. - Jag vet inte vad dom hade i basementen.

L: Du var aldrig där nere?

Helga: No, det hade dom hand om. Jag var upstairs.

L: Och tog hand om maten och om matlagningen?

Helga: No - där hade de köksan.

L: Och Ditt arbete, vad bestod det i?

Helga: Inne i huset. Ett stort hus, 'di hade tio rum.

L: Tio rum.

Helga: The old lady, she tought me a lot You know, the mother. And then the oldest daughter was living, she was never married - and - then the next daughter, she lived right across the hall, there was a hall between them - You know. The first place I was in there; - the 7th floor (they lived on the 7th floor) 'di hade gången så 'di hade hela dom båda, hela den thing.

L: Vad var Ditt arbete då att göra där?

Helga: Insidan.

L: Till att servera?

Helga: Jag gjorde allting.

L: Men Du behövde inte skura golven, som hemma i Sverige?

Helga: Oh no no.

L: Gjorde Du aldrig det i dessa hem?

Helga: No. Jag tvätta opp kök, köksborden,

L: köksgolvet?

Helga: Köksgolven och badrummena. Det kommer jag inte ihåg.

L: Hade de mattor på golven?

Helga: Oh yes sure.

L: Heltäckande mattor?

Helga: Yes! över hela det där stora. 'Di hade ett frontrum som var så stort så. Oj oj oj.

L: Men det var ingen knäskurning av golv där då?

Helga: No no no.

L: Hade ni dammsugare?

Helga: Oh yes.

L: Var det lättare att arbeta i ett amerikanskt kök än i ett kök hemma i Sverige?

Helga: Det kan jag inte

L: För ni hade inget varmt vatten i Sverige inomhus, utan vattnet fick ni koka på spisen?

Helga: Ja vi hade järnsp ..

L: järnspis ja.

Helga: Järnspis och 'di hade alltid vatten på där.

L: Ja men hade ni vatten inomhus i en kran, eller fick ni gå ut och hämta i en brunn? Du kommer inte ihåg det.

Helga: Det kommer jag inte ihåg.

L: Hur var det i hemmen i vilka Du arbetade här över? Här hade de bara en kran att skruva på?

Helga: Oh yes sure.

L: Varmt och kallt vatten?

Helga: Oh yes.

L: Vad var det för slags värme i husen: var det kol, gas?

Helga: Dom hade väl - i första platsen jag var, där hade 'di värme, yes 'di hade det i basementet. 'Di hade inte huset färdigt exaktly, så det sista rummet, där fick jag - fick dom färdigt, så jag var där. Dom hjälpte mig. Å, vad han var rar, den som var postmästare och 'deliverade

L: posten ja. Du hade ett rum och bodde där då?

Helga: Oh yes sure. Jag hade ett rum när jag var där.

L: Ja. Hur ofta var Du ledig; varje söndag eller varannan söndag?

Helga: Varje söndag när jag bodde - när jag var på den sista platsen. När jag var på åtta år, så hade jag varannan söndag ungefär, för att de måste ha någon hemma 'te ge dom mat - You know!

L: Och dom kunde inte laga maten själva?

Helga: No! no no!

L: Inte det!

Helga: No. You're dumb!

L: Då gick de hellre hungriga än lagade sin egen mat!

Helga: Well dom behövde inte det.

L: Nej.

Helga: När Du är miljonär så behöver Du inte. När 'di kan gå ner till Florida och stanna 3, 4 monhs och hålla flat-et, or what ever You call it. Jag just 'betala 'rentan där, så. So; they had money. 'Di hade plenty of pengar and chauffeur and everything.

L: Jaha.

Helga: So

L: Vilken kyrka gick Du med i när Du kom hit 1905?

Helga: Jag gick till Missionskyrkan som vart på 59:e och Carpenter här.

L: Vad berodde det på? Du var lutheran i Sverige, i Tryserums kyrka.

Helga: Oh! sure! Vi alla lutheraner. Vi alla svenskar lutheraner på den tiden, de är alltid döpta till det. I Sverige. I Sverige, jag talar om.

L: Ja jaha. Men varför gick Du med i Missionsvännerna här? Var Din moster med där?

Helga: Yes, dom 'geck till den kyrkan see.

L: Å de gick till den kyrkan?

Helga: Ja - sure!

L: Och då tyckte Du att det var bra?

Helga: Å det var, det var bra. Och sedan blev jag bekant med många, så vi gick ut och vi gick ner till Metropol Hall och - och dansa.

L: Dansade!

Helga: Of course we did.

L: Det kunde Du väl inte göra om Du var med i Missionskyrkan!

Helga: Jag var inte medlem, jag gick dit!

L: Du var inte medlem i Missionskyrkan?

Helga: No, jag var inte medlem i nån kyrka.

L: Inte det!

Helga: Nej. Jag gick bara 'te kyrkan, that's all.

L: Säger Du **det**!

Helga: Jag är inte med i någon kyrka här heller.

L: Så Du är friherrinna då!

Helga: Oh yeah, yeah that's it. Den här som 'skull ta hand om mig nu, den här; han är så kyrklig - å! - jag tänkte: väl om Du går till heaven, då går jag mycket högre!

L: Så - ni gick till en danshall då. Var var den belägen någonstans?
Helga: På 31:a och Prinston.
L: 31:a och Prinston, det var ju nästan downtown.
Helga: Nu - yes, - men på den tiden var det inte.
L: En bra bit kvar - säg.
Helga: Och det gick jag tror västerut.
L: Vad hette den danshallen?
Helga: O vad hette den?
L: Var det Wiking eller Svitjood eller?
Helga: No. Det var ett fruntimmer som hade, and hon var så strikt. They had a saloon there. If they saw a woman go in there, she was just good for nothing.
L: Jaså inga kvinnor fick gå in på saloonen!
Helga: No, they never went in to it. Skulle aldrig tänka på att 'di skulle gå in i 'saloon.
L: Varför?
Helga: Because they didn't like it! There were against the religion I guess. No. Om Du var fruntimmer.
L: Men ni kunde gå in och dansa då?
Helga: Ja det hände. Det hade inte 'någe med saloonen att göra.
L: Den var vid sidan om?
Helga: Ja sure.
L: Danssalongen var vid sidan om saloonen?
Helga: Ja sure, I guess so.
L: Jaha.
Helga: Jag kan inte tänka på det nu, jag kan 'int komma ihåg.
L: Var det privatägt?
Helga: Yes. Hon hette .. vad var det hon hette? Oh! She was. Hon var så strikt, så hon 'vakta varenda en och ingen fick komma in som inte var 17 år.
L: Var det Olga Myrman?
Helga: Yes. Olga Myrman!
L: Myrman?
Helga: Yeah Myrman.
L: Hade hon en danssalong!
Helga: Yes hon hade! Hon 'arrendera en danssalong! Hon lever inte nu, **gör** hon?
L: Nää, hon var mycket äldre än oss!
Helga: Oh yes! Jag tänkte: Herregud! Inte kan hon väl leva nu! Myrman var hennes namn - that's right!
L: Olga Myrman.
Helga: Olga, det var hennes första namn.
L: Var hon gift - eller?
Helga: Det kan jag inte säga.
L: Men hon hade också en platsförmedlingsbyrå,
Helga: Det vet jag inte.
L: så hon skaffade flickor arbete.
Helga: Det kan hända hon gjorde. Det vet jag inte, för jag hade ju mitt arbete - så.
L: Vad var det för slags musik på den här danssalongen? Var det orkester?
Helga: Handklaver för det mesta.
L: Handklaver och de dansade till svenska låtar?
Helga: Å bara svenska.
L: Bara svenskt.

Helga: Bara svenska 'di hade.

L: Så Du kommer ihåg henne då att hon var där och vaktade så att ingen kom in?

Helga: Oh - yes! Hon var så! Hon skulle släppa in mig, för jag var liten emot 'di andra, de var mycket större and det var en som var - hon var äldre än jag, så sa hon. Hon hade 'vari där förut. Vad var det hon hette; Maria? .. Hon är äldre än jag är - så. Hon tog hennes ord om 'di andra också. Och mabee jag var den äldsta i hela platsen!

L: Så det var storleken som avgjorde då alltså!

Helga: Jag var liten, är liten än, but jag var; - var tunn och - och -

L: spenslig?

Helga: Jaa, spenslig, I guess och

L: Hade ni med er pojkar då när ni kom dit?

Helga: No! No! Vi mötte dom där.

L: De kom för sig själva ja.

Helga: Ja 'di kommer för sig 'själv, 'di kom för sig själva.

L: Var det på **det stället** som Du träffade Din make?

Helga: Eskilklubben, have You ever heard of Eskilklubben?

L: Nej!

Helga: Jo det var en Eskilklubb, som 'di var nästan allihop från Eskilstuna. And dom - they were - I don't know hur många 'di var, - kanske en 14, 12 pojkar and dom var där och dansa, så jag blev bekant med dem och jag blev bekant med min gubbe där.

L: Jaså, han kom från Eskilstuna!

Helga: Ja han kom från Eskilstuna.

L: Så det var Wangenberg det - ja.

Helga: Wangenberg ja.

L: Och hans första namn var?

Helga: Henning.

L: Henning Wangenberg.

Helga: Henning Wangenberg ja.

L: Var han utav valonsläkt eller?

Helga: No no inte vad jag vet om!

L: Var kommer **det** namnet ifrån?

Helga: Inte vet jag.

L: Inte det!

Helga: Men; Han hade en bror här, som var här förut. And - han 'geck - I guess - ifrån Sverige för han ville inte gå 'exera - se. Så han var inte mer än 18 19, 19 år I guess när han kom hit.

Men han var äldre, två år äldre än jag, så om jag var 17 så måste han ha vart 19, för han var två år äldre än jag, lite mera.

L: Så Du träffade Din make Henning Wangenberg på en av de här danskvällarna?

Helga: Jag vet: jag 'träffa han på 59:e, (because dom alla bodde där nere), på Woman's Hall. 'Di hade en Woman's Hall där på 59:e också.

L: Å det var ett boarding house?

Helga: No no. 'Di hade en saloon också, but 'di hade en hall i baken: Woman's Hall and dom svenskarna alla gick dit och dansa se.

L: Så det var god tillgång på dansklubbar överallt och det dansades?

Helga: Å yeah 'di dansa och svenskt, allting gick på svenska.

L: Var ni ute varenda vecka och dansade?

Helga: Det kommer jag inte ihåg! I suppose, mabee, I kunde inte komma ifrån varje gång. Jag fick inte lov. Jag 'arbete You know.

L: Så Du var inte ledig under kvällarna utan det var sent arbete varje kväll?

Helga: No no jag var ledig på kvällarna men jag gick inte. Jag tänkte aldrig på 'te gå ut på kvällarna.

L: Så det var inte vanligt att gå ut och dansa; på onsdag och på lördag och på söndag?

Helga: Oh no no no! Lördag och söndag I guess was the only one när vi gick.

L: Men Du kunde gå till kyrkan under söndagen, för att senare på kvällen gå ut och dansa?

Helga: Oh sure! - Why not?

L: Jaha! Men jag menar: vad sa Din moster då!

Helga: No. Men mina kusiner, dom gick inte och dansa.

L: Inte det!

Helga: No. Grace läste; - och hennes barn.

L: Jaså de var inget för att dansa!

Helga: No because deras far var .. var präst I guess, vad Du kallar pastor. Vad hette? Han hade en kyrka. Some kind of. .. Jag kan inte komma ihåg, because. Jag vet inte, even om jag 'fråga dom.

L: Och det var Din mosters make?

Helga: Ja.

L: Jaså, han var präst!

Helga: Ja han var mycket äldre än hon.

L: Och han hette Lundkvist?

Helga: Han hette Lundkvist ja.

L: Jaha.

Helga: Grace och Lester Lundkvist. Det var deras barn. Det var inte mycket stor skillnad på dom.

L: Det var han som blev så förmögen där; Lester Lundkvist?

Helga: No no. - Yes - han - yeah!

L: Vad berodde det på? Hur började han?

Helga: Han 'börja som springpojke på affärer or something. 'Di hade så mycket affärer där på den tiden på Hostel street.

L: Speceriaffärer?

Helga: Well det hade dom. På Hostel street hade 'di all kind of affärer och allting. Så han hade ambitions, så han - han lärde sig and - and han var - he - han var bra gammal innan han gifte sig också, så han. Jag kan inte komma ihåg när min faster dog, det kan jag inte komma ihåg eller nånting - but anyway. Kanske var jag gift när hon dog, because jag hade nog 'vari här i några år.

L: Jaha.

Helga: But

L: Så han gjode det bra inom affärsbranschen.

Helga: Å han läste. Han var. He was brilliant. And han var så mörk! He was so dark! He was the dark hairest You can - just dark as this.

L: Jaså.

Helga: Ja han var så mörk.

L: Jaha.

Helga: Det var ingen som trodde att han var. Det var ingen som trodde att han var svensk, så 'di sa att han var jude, eller vad det var 'di sa, då - då sa han: No jag är svensk! Nu när jag kommer ihåg det, för 'di ville veta vad han var för någonting. Han var svensk, men 'di sa att han var jude!

L: När förlovade ni er, Du och Henning?

Helga: 19 och .. 19 och 10. Ja 1910.

L: Ni hade haft sällskap ett tag då?

Helga: Oh, yes, sen 19- och -06 och -07 och -08 You know. Jag mötte dom allihop.

L: Varför väntade ni så länge?

Helga: Jag kunde inte komma ifrån. The man that I worked for - You know. Oh. 'Di went to Florida allihop and det första han sa när han kom hem - för jag hade ju hand om huset You know - instead of för och säga "Hallo", eller nånting: "So; You got married"!

L: Jaså - dom tyckte inte om det?

Helga: No! So; - that's why I - Det var bara därför jag 'stanna, You know, för jag trodde att han skulle; - cause he got sick, like that - You know - and all he said was; - fyll i varmt vatten i badkaret - or something - there was something i magen, I think, I guess - or something. Jag vet inte. Men, in anyway, han dog. 'Di kom hem i mars, I guess, usually, - and han dog samma år. Men på sommaren var han fin för han kom - han kom ner till våran; - vi hade köpt ett hus, Henning och jag. And han kom ner och såg mig där nere.

L: Jaha.

Helga: So he was snäll, han kom ner och såg mig, so he must have liked me. The old man was nice, he was nice all the way through it, everyone there was.

L: Ni köpte huset, Din make och Du, vilket år då?

Helga: I 19- och - 19 och - när vi gifte oss; 19- och - 19- och

L: -10?

Helga: 19 och -14!

L: Jaså, -14! Ni förlovade er 1910?

Helga: Yes.

L: och gifte er 1914?

Helga: Yes.

L: Och ni kunde inte gifta er tidigare, bara för att Du var tvungen att vara kvar på det där stället!

Helga: Jag hade inte hjärta till lämna the old man.

L: Ja, men tänk om Du hade blivit av med Henning?

Helga: Oh Well - han.

L: You thought more about the old man, than about Henning?

Helga: But vi var 'gift i 48 år.

L: Ja ja, så det var inget fel med det, men; det var farligt då, jag menar!

Helga: Nej, det tänkte jag aldrig. Never. Det tänkte jag aldrig på. Aldrig tänkte det.

L: Så efter ni hade gift er 1914, då slutade Du arbeta?

Helga: Oh yes sure!

L: Jaha.

Helga: Vi hade köpt det huset som vi 'had 'te och göra iordning, på 50, - no, not 59:e, let me see, 70 .. 70/52 .. 72/50 .. not Constance? .. was it Constance? I don't know. Jag kan inte komma ihåg nu. In anyway det var right up from the South Shore Country Club.

L: Jaha.

Helga: Och det var på 73:e, var det inte? I'm all mixed up with it.

L: Ja, det är inte lätt att komma ihåg allting nu.

Helga: No no. Så jag 'brukte gå över där och hjälpa henne och servera, där var en tennisklubb and hon 'brukte servera lunchen där och 'di brukte 'kom till oss och vi gick till dom, så vi, vi var tillsammans mycket. Så - that's the way it was.

L: Vad arbetade Din make Henning med?

Helga: Han var målare.

L: Målare.

Helga: Jaa.

L: Jaha!

Helga: Han var. Oh, I don't know vad han gjorde. Först så 'arbete han på Rock Island, I believe, när han först kom till landet. Då 'arbete han visst där på railroad'en där på 50 - var var det? 50? 51:a och - jag kan inte -

L: Efter att ni hade gift er 1914, då arbetade Du aldrig ute?

Helga: Oh no no.

L: Aldrig mera nån gång?

Helga: No no.

L: Var det vanligt, när paren gifte sig, att kvinnan aldrig arbetade utanför hemmet något mera?

Helga: No det gjorde 'di inte.

L: Utan kvinnorna stannade hemma?

Helga: Ja.

L: Jaha. Så ni gifte er i Missionskyrkan då?

Helga: No vi gick 'te - 'te - 'te pastorns hus.

L: Å pastorns hus.

Helga: Min kusin.

L: Missionspastorn?

Helga: Ja. Min kusin, som - som jag tala om, som gifte sig 1910. Vi var där.

L: Ja.

Helga: Ja. And then we went downtown to have a dinner. We hired a cab!

L: Så ni hade inget stort kalas då med dans?

Helga: No no. Nej nej. Det tänkte jag aldrig på. No.

L: Efter att ni då gift er, gick ni fortfarande ner till Myrmans danssalong?

Helga: Oh yes sure!

L: Och dansade?

Helga: yeah vi gick ner.

L: och träffade folk då?

Helga: Oh sure. Vi 'geck till Lundkvists Hall, 'di hade en Lundkvists Hall där. Det var inte ofta vi 'geck dit. Och så 'geck vi to the Woman's Hall, kallade 'di den, på 59:e, där. There was respectable. Han Lundkvist talade 'di egentligen inte mycket om, vi 'geck inte dit mycket. Den var på - Den var på 60? where was Lundkvists? .. Oh .. I don't know. Somewhere på 50? .. No, not 50. .. 70. Well I can't say. The Woman's Hall var up på 59:e, den andra var på 60, 61:a - or somewhere.

L: Din make Henning, tillhörde han någon kyrka?

Helga: No, ingen vi tillhörde.

L: Inte det?

Helga: Vi tillhörde ingen kyrka, no.

L: Nej.

Helga: Han gick till kyrkan som jag, som vi gjorde You know, ibland och ibland så 'geck vi inte.

L: Nähä. Så kommer vi då in på föreningar. Wasa.

Helga: Wasa!

L: När började?

Helga: Han var medlem; social medlem of Wasa, of Tuna.

L: Tuna.

Helga: Mhm.

L: jaha, - och Du?

Helga: Och jag kunde inte gå.

L: Det var en mansloge det - ja.

Helga: Ja det var en mansloge. And - jag kunde inte gå till någon loge intill jag var gift! Men jag gick in med detsamma.

L: Du kunde inte komma in som en? -

Helga: O jag kunde ha kommit in as a Charter member, dom hade börjat.

L: Jaha.

Helga: Så Tuna var den första här som hade charter members: Tuna, i Chicago. Första ordern i the bond, I guess there. (? En del överhoppat). In two, three, or four years, så hade vi åtta olika loger: wasa-loger, där - på Sydsidan, så that's how we fick Sydsidans - vad vi kallar det.

L: Ja en hel grupp utav wasa-ordnar.

Helga: Yes!

L: Både the Ladie's lodge och the Men's lodge?

Helga: Oh yes!

L: Så en man som gick med i Tuna, kunde han ta med sig sin fru på möten till Tuna Lodge?

Helga: Inte på mötena, nej.

L: Inte det.

Helga: Inte.

L: Då fick ni inte komma in!

Helga: Vi fick inte komma in - but we belonged!

L: Var det bra?

Helga: Jag kunde inte gå på deras möten i alla fall.

L: Tyckte fruntimrena om detta, att männen hade loge-möten?

Helga: Det vet jag inte.

L: Men hur kände Du Dig när de hade sådana?

Helga: Det 'batherade mig inte at all.

L: Inte det?

Helga: Jag tänkte aldrig på det.

L: Nähä. Så det hade mindre betydelse.

Helga: Ja sure that. And sedan så - så kom hon Mora, Mora gick med Tuna - se. Varför de kallade den Tuna var för att, för att 'di flesta ifrån där var ifrån Eskilstuna alla medlemmarna, hela Eskilklubben 'joinade, 'starta den logen, You might say.

L: Å det var därifrån: Tuna lodge.

Helga: Det är för de kom ifrån Eskilstuna som 'di kallar den Tuna lodge - se.

L: Jaha!

Helga: Number 1 34. I think; yeah. Det är samma ett som 'di har nu. (? Utelämnat). Och så var det Roslagen! Oh yeah 'di hade Roslagen.

L: 128?

Helga: 128, but then dom hette

L: Gustaf V.

Helga: Gustaf V - och - var det Linnea dom hette? Dom 'geck tillsammans under namnet Roslagen.

L: Jaha. Vilket år gick Du med som medlem i Wasa? 1914?

Helga: 1914, yes.

L: Jaha. Det började med det att; Din make och Du, ni hade mycket tid att spenda med Wasa?

Helga: Well yes. Well of course vi hade, på **den** tiden hade vi inte så mycket things som gick on, You know.

L: Nej.

Helga: Vad allt vi hade - - vi hade barnklubbar. Vi 'arbete så hårt med alla barn och allt och barnklubbar.

L: Var det ingen barnklubb före Du började?

Helga: Oh yes, i östern hade 'di, men inte här.

L: Inte i Chicago.

Helga: No inte här i Chicago.

L: Så Du var den första som började då?

Helga: Jag var den första. Vad är det för nummer 'di har nu på nordstan? 128? I don't know om det är 128. In any way, så 'di börja en barnklubb, jag tror, en plats - where ever it was - det var på Nordsidan, men 'di kunde inte få nån 'te göra någonting med det, göra nånting. Så då startade vi en här på Sydsidan, så vi var den första barnklubben på Sydsidan. Solstrålen.

L: Hur gick det till när ni började med den? Fick barnen som skulle komma in ha vilken ålder som helst?

Helga: No no 'di fick inte komma in förrän de var: från sex.

L: Sex år.

Helga: Ja, sex år och 'di stanna till 'di var 13 14 år; 14 år och så hade vi en Younger Family.

L: Var Du ledare för den då?

Helga: Jag var inte ledare. Jag var a kind of - jag hjälpte dom.

L: Organisatör?

Helga: Well - jag vet inte vad 'di skulle kalla 'den. Jag hjälpte till! Det var allt!

L: Jaha. Vem var ledare och lärde dem att dansa och?

Helga: Å ja, vi hade lärare, som den Signe Mortenson, do You know?

L: Signe Mortenson?

Helga: Yes, hon var våran ledare. Hon var våran

L: Dansledare.

Helga: No no, hon sjöng - You know.

L: Hon sjöng.

Helga: Sure.

L: Så ni började att sjunga först?

Helga: Å vi hade sång och sedan, ibland, så hade vi, ibland så hade vi dans.

L: Folkdanser?

Helga: Yeah, sure! Folkdanser, - that's it.

L: Hade barnen folkdräkter från Sverige också?

Helga: No. Folkdräkter, vad är det?

L: Folkdräkter.

Helga: En del - yes.

L: En del hade det?

Helga: Oh yes!

L: Men inte hela gruppen?

Helga: No no no. Men 'di hade samma - samma, - 'di hade vita och blå klänningar, tror jag det var, när 'di var tillsammans, bomulls - You know - som var billigare.

L: Jaha.

Helga: Men somliga hade mer fina dräkter och en annan hade inte, beroende på föräldrarna, om 'di 'kunne göra det.

L: Om de kunde betala - ja.

Helga: Ja.

L: Var uppträdde ni? Var ni på olika tillställningar och sjöng och dansade?

Helga: Oh sure, yeah! Sure! Logerna. På logerna.

L: Uppträdde ni någonting även utanför Wasa?

Helga: Yes I think vi gjorde det. Vi var nere på Svenska Klubben, jag tror vi var nere på svenska Klubben.

L: På Sydsidan?

Helga: Yeah sure, Sydsidan.

L: 116th street, eller var var det någonstans, och Michigan?

Helga: No no. Svenska Klubben var på .. var på 140 ..

L: Det var the Wikings som var på 116th, and Michigan.

Helga: Yeah that might be. Det, det vet jag inte. Wiking, 'di 'starta efteråt You know and Wiking är inte största, liksom Wasa.

L: Du var aldrig med i Wiking?

Helga: Yes I belonged to the Ladies of Wiking.

L: Oh the Ladies of Wiking!

Helga: Yeah, the Ladies of Wiking, but 'di hade inte något 'te och göra med de andra.

L: Nähä.

Helga: Men jag belonged där för

L: Vad berodde det på att Du gick med i två loger?

Helga: Well! Jag kunde få sjukhjälp om det behövdes!

L: Ja men det fick ni från Wasa också?

Helga: Oh yes!

L: Å - ni kunde vara med i två loger!

Helga: Oh sure, det var många som belonged to tio.

L: Tio!

Helga: 'Di kunde dra ihop. Oh sure! Ett tag så hade de så mycket loger och they belonged. De bidrog från logerna när de blev sjuka, cause det behövdes också - I suppose.

L: Jaa ja. Men så gick det inte att hänga med och att betala avgifterna till dem alla?

Helga: Well yes det 'kosta inte så mycket. Det 'kosta bara 12 dollar om året, eller vad det var, till Wasa.

L: Ja men om Du var med i tio så blir det mycket pengar på ett år.

Helga: I know that, but even so; det var inte så mycket. 12 dollar om året. 12 dollar om året vi 'betala! Vi 'betala 12 dollar om året i Wasa.

L: Ja men jag menar: om det var någon som tillhörde åtta tio stycken, då blev det mycket pengar.

Helga: Oh yeah, sure, **den vägen - I see.**

L: Men det fanns de som gjorde det.

Helga: Oh yeah - but I did it too.

L: Det fanns ingen försäkring annars.

Helga: No no!

L: Nej. Ni höll på då med Wasa under hela 20-talet. Var det en bra period?

Helga: Jag hade en doing in logen, in Wasa: från 1914 'te 19 och - vad var det - 70?

L: -76?

Helga: -79?.

L: -79? Oavbrutet?

Helga: Now it's -85, isn't it?

L: Ja.

Helga: Oavbrutet. And en gång kommer jag ihåg. Vi hade sjukhjälp, och vi hade hospitalisation och vi hade de 'andre. Och 'di blev sjuka och jag hade alla tre 'te ta hand om och I worked. Jag satt där oppe 'te 3 4 o'clock in the morning 'te få det, så jag fick det.

L: Så Du var kassör?

Helga: No jag var sekreterare.

L: Sekreterare?

Helga: Finanssekreterare och kassör for the hospital, at that time, for Wasa for the hospital just about that time och då blev dom sjuka och jag - well - allting gick. Det var aldrig nån som kunde säga att jag nånsin snärjt åt mig 10 cent.

L: Nähä! Det var mycket pengar att hålla reda på.

Helga: Å!

L: Låsena var stora på den tiden.

Helga: Å - vi hade 600 medlemmar!

L: I Tuna?

Helga: Ja i Siljan/Mora/Tuna. I Mora Tuna se. Mora went in with Tuna see.

L: Jaha.

Helga: And then when Siljan kom in, då blev det Siljan Mora Tuna. After; många som kom in sedan från logerna. Roslagen kom tillbaka och ville komma in. Dom hade bara namnen. Det är allt dom har nu också.

L: Jaha. Så Siljan/Mora, det var

Helga: Siljan/Mora/Tuna.

L: Ja. Var det många dalmasar med i den?

Helga: Yeah det var alla sorter.

L: Så det var oavsett, dom kom med?

Helga: Oh yeah.

L: Men det var många ifrån Dalarna, ifrån början?

Helga: Oh yes. Ja, det vet jag inte. För Eskilstuna?

L: Ja Tuna och Eskilstuna, men: Mora och Siljan menar jag.

Helga: Det vet jag inte.

L: Du tänkte aldrig på det.

Helga: No.

L: Då möttes ni två gånger i månaden?

Helga: Mhm. No nu tror jag bara 'di har **en gång** i Siljan; Siljan/Mora/Tuna, en gång i månaden. När jag lämnade så hade 'di över 60 000. (Vad tittar Ni för)? (frågar Helga Lennart).

L: (Jag tittar på ..). Mötena, de var välbesökta på den tiden?

Helga: Oh yes, vi hade stora möten. Och vi hade alltjämt nånting och servera - och allting.

L: Hade ni dans efter varje möte?

Helga: Well om det var någon som kunde spela lite för sig själv, annars hade vi det inte.

Ibland så var det nån som kunde spela _ som ibland - vad kallar ni dom - i radion som kunde spela. Då fick dom ibland som dom ville. Fast nu har 'di sitt eget hus på .. på .. var är det nu? 100, and? No! not 100. 50-?

L: Ja, dom var på 78 and Hoyne, men dom har flyttat därifrån.

Helga: Oj ja - vi hade färgade, det var svart där, all together.

L: Jaha.

Helga: Nu är de nere på, do You know that?

L: Jag vet inte den riktiga adressen, men var möttes ni 1914? Hade ni egen lokal då eller hyrde ni?

Helga: No 'di hyrde väl I guess, jag kan inte komma ihåg.

L: Du kommer inte ihåg var ni möttes?

Helga: Well vi mötte lite all. Vi mötte på 63:e, det kommer jag ihåg, 63:e, och in to där - somewhere.

L: Jaha.

Helga: Men -

L: Så det var inte förrän under senare åren som ni köpte egen lokal?

Helga: No - vi hade Wasa Club där, You know. Wasa Club, det var vårt eget.

L: Det var ert eget ja.

Helga: Yeah, oh yes. But then

L: Men det var utanför logen det, det var en särskild klubb. Det var inte logen som ägde den?

Helga: Well - alla logerna på Sydsidan ägde den.

L: Ni hade gått ihop ja.

Helga: Jag tror det!

L: Så - både Du och Din make hade god tid till att lägga på Wasa?

Helga: Oh! yes! sure! Han var en före detta ordförande i Wasa och he didn't care for that. Han brydde sig inte om det.

L: När blev Du vald till någonting som officerare i Wasa? Vilket år var det?

Helga: 1914, det året jag 'joina'.

L: Du kom med i styrelsen med en gång!

Helga: Yes, jag kom in som vice sekreterare.

L: Som vice sekreterare.

Helga: Som vice sekreterare and då blev våran sekreterare sjuk

L: Ja.

Helga: och då fick jag ta över och jag visste inte 'nå' mera om loge-arbete än (? utelämnat).

L: Vem lärde Dig då?

Helga: Jag lärde mig själv I guess. Jag gjorde det bästa jag 'kunne och så var det så många som hjälpte mig också, de hjälpte mig med en del tekniskt.

L: Så Du fick skriva protokoll då?

Helga: Oh sure!

L: Du tittade tillbaka då och såg hur de andra hade gjort?

Helga: Well, I suppose. Det kan jag inte komma ihåg. Det var 'int så mycket.

L: Men Du hade aldrig gjort något sådant arbete i Sverige?

Helga: Nej, inte i Sverige, inte.

L: Och då var alla protokollen på svenska?

Helga: Ja då var allting på svenska - först.

L: Jaha. Och det var långa protokoll på den tiden?

Helga: Well det berodde på vad dom ville sätta in. Det var en del som var koko.

L: Var dom det?

Helga: Det är inga utav medlemmarna som tycker om och sitta och lyssna till så mycket.

L: Nähä. Var Du kort utav Dig eller?

Helga: Ja, jag försökte't åtminstone. Det kommer jag ihåg. Men jag vet inte om jag var kort - men inte

L: Och senare så blev Du sekreterare på allvar då?

Helga: Ja, jag fick ta det och läsa och jag hade ju turen att jag kunde läsa svenska!. Det var ju tur att det inte var engelska!

L: Hur länge höll Du på som sekreterare då i logen?

Helga: Oh det kan jag inte komma ihåg, but från sekreterare så 'geck jag 'opp som ordförande tror jag, Yeah. Sure. Jag tror det. Eller var jag kassör? No. Sekreterare? Jag tror jag 'geck 'opp som ordförande, för jag var aldrig vice ordförande, aldrig.

L: Nej.

Helga: (?) Johnson was den som var före mej. Hon var en, vad 'di kallar för rivjärn.

L: Jaså.

Helga: Ja.

L: På vad vis då?

Helga: Å ja. Allting var rätt vad hon gjorde and nothing - for Heavens sake.

L: Var hon med i styrelsen också?

Helga: Oh sure, hon var där långt före mig!

L: Ja; men dom andra som satt och lyssnade på henne, ville de gå med på allting hon sa då?

Helga: Det vet jag inte, kan jag inte komma ihåg.

L: Nähä.

Helga: In any way, men hon - oh! she helped me too, so I shouldn't say. I shouldn't say.

L: Förekom det stridigheter under mötena?

Helga: No, nej inte.

L: Ni kom överens efter ett tag?

Helga: Oh yes.

L: Men ni diskuterade igenom olika saker noga då innan ni beslutade?

Helga: Oh sure, innan en kommitté var tillsatt.

L: Det förekom inte ofta då att ni beslutade **en sak** på ett sammanträde och tog tillbaka den vid nästa sammanträde?

Helga: No.

L: Utan det var rakt på sak och genomtänkt.

Helga: Inte vad jag kan komma ihåg åtminstone.

L: Nähä, utan det var genomtänkta beslut?

Helga: å ja - och det var 'int så mycket beslut där i alla fall, I don't think.

L: Ja, men det var väl lite krångligheter med dom här sjukbidragen som skulle betalas ut och ni fick ha doktorsintyg och

Helga: Well - Oh sure, 'di måste ha doktorsbetyg!

L: Ja det var många som ville ha pengar och ersättningar utan doktorsintyg naturligtvis då?

Helga: No.

L: Det förekom inte?

Helga: No, inte vad jag kan komma ihåg.

L: Ingenting betalades ut då.

Helga: Doktorsbetyg!

L: eller intyg på att de verkligen var sjuka.

Helga: Oh sure. Men så hade 'di en kommitté som 'geck and såg dom. Jag kommer ihåg det. 'Di var där, and hon var i bädd and hon var fullklädd!

L: Hon hade lagt sig fort då!

Helga: Jag kan inte komma ihåg det nu, men när Du talar om 'et, att hon hade gått 'te bädden and she was al fully dressed like 'arbete. and of course: 'di 'rapportera, jag kommer ihåg 'di

rapporterade. Jag kommer inte ihåg om hon **fick** sjukhjälp eller inte, det kan jag inte komma ihåg.

L: Så ni ringde inte först och talade om att ni skulle komma då?

Helga: Oh no!

L: Utan ni kom och överrumplade bara?

Helga: Oh yes.

L: Var Du med i en sådan där sjukkommitté?

Helga: Oh sure, we had to go, we had to go så ofta.

L: Var ni två tre stycken då?

Helga: Ja, vi 'brukte ha tre I believe.

L: Jaså tre.

Helga: Tre, jag tror det var tre.

L: Så tog ni en kopp kaffe då efter att besöket var gjort?

Helga: No.

L: Va!

Helga: No, det tänkte jag aldrig på!

L: Ja, men ni kom väl tillsammans för en kopp kaffe och satt och pratade när arbetet var slut?

Helga: Å där, efter loge-mötena!

L: Ja men efter sjukbesöken, när ni varit ute också?

Helga: No no, jag kan inte komma ihåg even att vi nånsin fick en kopp kaffe.

L: Inte **det**!

Helga: Vi stanna inte så länge.

L: Nähä.

Helga: Vi bara titta I guess.

L: Dom skulle ju vara sjuka också, så de kunde inte laga iordning kaffe åt er.

Helga: Ja that's it I suppose! Jag vet inte vad det var. Det kan jag inte komma ihåg.

L: Jaså det förekom inte!

Helga: Nej nej, inte vad jag kan komma ihåg in any way, cause jag var ju 'int på sjukkommittén för ofta You know. Men när jag 'geck och såg någon sjuk så hade de aldrig 'nå kaffe eller nånting.

L: Hur länge höll Du på med barnverksamheten inom logen? Fortsatte Du med den hela tiden?

Helga: Yes - sure.

L: Ända upp till 1960-talet!

Helga: Yeah vi hade barna 'te Connecticut.

L: The Convention?

Helga: Ja. They got a Lodge Convention. Så jag var i stor-logen, jag hade hand om 'et i storlogen, så jag tror jag fick 50 dollar för resan.

L: Du var kulturledare?

Helga: No; jag var just för våran

L: För den logen?

Helga: No, för Illinois!

L: För Illinois.

Helga: För illinois.

L: Vilket år var det?

Helga: Ja vilket år var det vi var där? Henning and I went, and vi gick - vi körde då - and vi 'geck to New York, vi gick runt där.

L: Ni bilade hela vägen.

Helga: Ja ja. Och så stanna vi i - was it Connecticut? Jag kan inte komma ihåg - in any way - en stor stor stor hall och allting - och alla barnklubbar där. Jag tänker: det var en fem sex, fyra fem barn; unga folk - You know - och 'di var alla oppe on the stage and sang, all of them. They had one song to sing, You know; I guess, som 'di hade lärt sig hemma allihop.

L: Ja ja.

Helga: Det var riktigt stilig.

L: Jaha.

Helga: 'Di stod där. Var det (?)? no. No, it wasn't (?).

L: No. New Britain?

Helga: No. I don't know. I don't think it was New Britain. What year was that? Well det var 100 år I think - om det var Wasa som? - No. - No 'di hade storlogemöten, but det var någonting storartat. Det var 100 år som the club was in Connecticut, somewhere, because Wasa började här i Connecticut.

L: 1896.

Helga: Ja.

L: Vilket år kom Du med i distriktsstyrelsen här i Illinois? På 30-talet?

Helga: Å! i distriktsstyrelsen! well i 19- och 19- ... Jag var till distriktsmötet, det första distriktsmötet, 1918 I think.

L: Jaså - som delegat?

Helga: Delegat ja.

L: Jaha.

Helga: Så. -

L: Så då har Du träffat många oldtimers, som man säger?

Helga: The oldtimers, that's the only one I know. Jag kände.

L: Hillner?

Helga: Å - Hillner! of course! Yeah! Hillner -

L: Han var ju på senare tid?

Helga: Ja, han var stor. Han var -

L: Under 50-talet någon gång.

Helga: När han var närmast stormästare så fick jag the Storloge Deputy.

L: Utav honom?

Helga: Ja.

L: Ja, alltså tillsatt?

Helga: Det var många som hade haft affärer, det var många som inte var mycket, men han var **riktig**, måste jag säga. Han var honnest.

L: Han var ärlig och uppriktig.

Helga: Han var inte soft - just som 'di flesta - just för mig, and nobody else.

L: Jaha.

Helga: Ja.

L: Så han var en

Helga: Oh, he was. Men Mrs Hillner, they were på samma plats, up in Winnetka!

L: Jaså.

Helga: If You go up there, if You have a chance to go up there - she can tell You a lot of things.

L: Jaha. Så han var aktiv i Wasa under många år.

Helga: Oh yes. Oh sure.

L: Var han målare också?

Helga: Kronan. Yeah, I think he was! Det jag kan inte säga.

L: Så ni var kända?

Helga: Oh yes Kronan. Han ran that Kronan uppe på Nordsidan.

L: Och sen blev Du distriktsmästare: 1940 ?

Helga: -44 var det visst, -44.

L: Då under kriget.

Helga: Ja. -45 gick jag ut and

L: Det var för ett år bara?

Helga: Jag var två år.

L: Två år.

Helga: Ja.

L: Hur var det under krigsårena? Det var besvärligt att vara loge-arbetare då?

Helga: Å ja. Det ingen som hade några pengar eller nånting You know.

L: Ni kunde inte resa runt och besöka logerna heller?

Helga: Well det yes vi försökte.

L: Som Joliet, Moline och Rock Island?

Helga: Oh no. Det kanske. Jag kan inte komma ihåg! Vi körde ju - You know.

L: Fick ni bensin så ni kunde köra?

Helga: Oh yeah, bensin var inte några!

L: Det var inga svårigheter?

Helga: No.

L: Så Du besökte många loger då under den tiden?

Helga: Å jag försökte besöka så många jag kunde. Jag skulle ge support You know som distriktsmästare.

L: Vad hade Du för budskap till logerna? Va!

Helga: Nothing!

L: Nothing! Ja, men!

Helga: Just Nothing.

L: Ja men; Du ska vara en braständare vet Du för logerna, för att få nya medlemmar och nytt program.

Helga: Well. De ville nog hellre styra det själva - I think.

L: Vilka då? Logerna?

Helga: Logerna, ja; - eller medlemmarna.

L: Ja - men de kan lätt gå under då om de inte får ledning.

Helga: Well, det var många som **gick under** också.

L: Det var det.

Helga: Jag vet inte hur många vi har på Sydsidan nu. Vi har Siljan-Mora-Tuna and vi har that younger; that English speaking lodge.

L: Vad tror Du det berodde på att logerna försvann?

Helga: De hade för mycket annat 'te gå med - You know.

L: Aktiviteter?

Helga: Ja!

L: I skolan, och med TV?

Helga: Ja, that's it, ja; that, even tidningar - and all that - You know. De ville inte ta med de svenska ungarna, som var med i klubben, som jag känner igen. Dom dansar svenska lika bra som jag.

L: Dom gör det.

Helga: Ja.

L: Jaså Du tyckte om att dansa?

Helga: Oh yeah! Oh God! Dansa. Det var för det jag 'belongade så länge, för jag dansade. Jag dansade. När vi var ute på dance hall-en, You know; - som man säger - det var inte en dans som inte jag fick dansa. Min man!, he was a good dancer but not, he didn't care of that much.

L: Men Du tyckte om det desto mer.

Helga: O, ja, dansa, det kunde jag göra, Det lärde vi oss när vi var små.

L: Det var många som dansade på den tiden inom logerna?

Helga: Å!! Allihop!

L: Det var ingen som satt still?

Helga: No, där dansade dom, där var det liv i luckan. Well - 'di hade ju ingenting annat än det.

L: Så många utav loge-medlemmarna,, de kom kanske för dansens skull?

Helga: Well that's true! Yeah många hade ju inget annat!

L: För dom tyckte om

Helga: För re...- Vad kallar ni det?

L: Rekreation.

Helga: Connections?

L: Ja för att mötas.

Helga: Well I mean. Yeah! Till bli tillsammans!, if I say it in that way. You know - be together!

L: Jaha.

Helga: Ja!

L: Sedan efter distriktsmästare, då blev Du Passed district master.

Helga: Jaa då var jag Passed district master.

L: Och Du var fortfarande med i distriktsstyrelsen då?

Helga: Ja, det första jag blev. Oh yes. Jag var med i auskultiva rådet var jag med flera år.

L: Jaha.

Helga: På storrådets auskultiva råd var jag med - I don't know hur många år - många gånger - varenda gång, intill det blev stor-loge. - I don't know. Jag var med i stor-logemötena, varje storloge-möte. Vi hade möte var fjärde år.

L: Jaha. Ja Wasastjärnan känner Du till. Hur var Wasastjärnan i början?

Helga: Well of course den var inte värst mycket i början inte. Jag kommer inte ihåg när den började. - Den börja. Jag kommer ihåg - what was hes name? Stormästar Nelson; Nelson was hes name I think. Dom 'organisera åtta, åtta eller nio loger; nio loger, i distriktet. Jag vet inte hur många loger.

L: Det var efter 1910, eller -12? - Eller -14?

Helga: Efter 1914, yes.

L: Jaha.

Helga: Men jag kan inte komma ihåg just tiden.

L: Kommer Du ihåg om Du hade Wasastjärnan i?

Helga: Jag fick Wasastjärnan. Då fick vi Wasastjärnan!

L: Ni fick den?

Helga: Yeah vi fick den först.

L: Jaha.

Helga: Och den 'kosta inte mycket, jag tror den 'kosta bara 50 cent or something.

L: Om året?

Helga: Yeah sure!

L: Jaha. Jaha.

Helga: Jag vet inte hur mycket den kostar nu, 2 3 4 dollar I think it is.

L: Jaa. Så; Olov Nyström, han var redaktör för många år?

Helga: Ja sure han ja - å ja.

L: Ja.

Helga. Å ja, han var stormästare också.

L: Jaa ja.

Helga: Men första stormästaren här. Person was hes name, han var from numer 1; Connecticut I think it is.

L: Jaa.

Helga: Connecticut number 1.

L: ja.

Helga: And han var den första. He was the first grand master. Och sedan kom - de var från Illinois the others. I can't remember all the others.

L: Men Du träffade dem allihopa?

Helga: Oh yeah sure! Jag såg allihop!

L: Ja. Så Olov Nyström, han arbetade mycket med Wasastjärnan?

Helga: Oh, yes, mycket. Han gjorde mycket för Wasastjärnan.

L: Fick han lägga ut mycket pengar själv, tror Du, för att hålla ihop det?

Helga: Å det gjorde han, han hade ju tidningen också.

L: Tryckeri ja?

Helga: Ja, han hade tidningen; Svenska .. - Vad hette den då? Svenska-Amerikanaren tror jag att den hette.

L: Det var inte Svenska Tribunen?

Helga: No Svensk-Amerikanaren tror jag att det var.

L: Jaha. Ni använde ju er mycket av Tribunen och Svensk-Amerikananen för annonsering av möten.

Helga: Yes, när vi fick göra det. Yes.

L: Ja. Var tidningsredaktörerna intresserade av att komma till era möten?

Helga: Oh yes. Dom kom. På den tiden, många år tillbaka, då hade vi stora möten, You know. Många kom till mötena. Dom hade ingen annan plats att gå.

L: Nä nä. Hade inte distriktslogen ett bibliotek på Allstone avenue?

Helga: Oh yes, yes sure.

L: Dom ägde ett hus där?

Helga: Ja sure. Dom hade en, där en - jag vet inte vart den tog vägen. Vi hade en stor (?) med Wasa-standaret på. It was lika stor, om inte större. 'Di vet inte vart den gick.

L: Så ni fick sälja det huset på Allstone avenue?

Helga: Oh yes. Jag guess det är vad dom gjorde. Jag vet inte. Jag hade inte

L: Vad berodde det på? Gick det inte ihop eller?

Helga: No det gick inte I guess. Jag vet inte. Jag kan inte säga det för jag har inte reda på det.

L: Nej.

Helga: Jag hade så mycket annat att ta hand om och jag brydde mig inte om dom, som när dom hade **sitt arbete** 'te göra!

L: Nej nej det var olika kommittéer.

Helga: Å ja. - Så.

L: Som; Kafé Idrott, möttes ni någon gång där?

Helga: No men jag vet var det **Var då**.

L: Men distriktslogen hade aldrig något sammanträde där?

Helga: Yes, i nästa hus, tror jag det var.

L: Jaså i nästa hus?

Helga: Vi bodde där.

L: På Sheffield avenue?

Helga: Ja, yes. Vi mötte där! Auskultiva rådet mötte där, det vet jag. Men -

L: Jaha ja. Men inga loger?

Helga: Jo! Jag tror dom hade en loge för Nordsidan där!

L: För Nordsidan.

Helga: Där 'oppe, vad var det den hette? Å! Jag kan inte komma ihåg allt det där nu. Det var så mycket loger på **den tiden** så uj uj uj!

L: Hur är det nu med barn-logen Solstrålen?

Helga: Ja den är så dålig säger dom där nu.

L: Ja - men när den började, var ni med på världsutställningen 1933?

Helga: Ja certainly jag var!

L: Du var det!

Helga: Yes sure, med min man. Min man var där.

L: Jaså!

Helga: 'Di hade storlogemöte på samma gång också men jag hade barnen, jag hade Solstrålen då And; jag hade hand om den. De kom ifrån Illinois; 'di var ifrån alla. 'Di var ifrån alla distrikt, in alla loger, ifrån alla som hade

L: En barnklubb.

Helga: Barnklubbar, så var dom där - Yeah!

L: På världsutställningen?

Helga: Yes!

L: Och ni dansade och hade framträdanden?

Helga: Sång most, kommer jag ihåg, tror jag.

L: Jaså. Ingen dans?

Helga: Det kan jag inte svara på. Det vet jag inte.

L: Nähä.

Helga: Men jag vet dom sjöng, 'di var alla 'oppe på en stor .. en? .. You know.

L: Scen?

Helga: Yeh. 'Di sjöng allihop, barnen, You know. 'Di hade en eller två sånger som dom sjöng, som dom 'lärte sig i sina klasser.

L: Jaha?

Helga: Det var en sån stil. Var så stilig där.

L: Jaså, det var? -

Helga: Fint program. Allting var; det var storlogemöte mostly. Det var i .. Var hade vi storlogemötet? I Connecticut? No, let me see. .. Var en stor stor stor stad, en stor tillställning. Oh. I? ...

L: I Hartford?

Helga: Oh Hartford Connecticut! Oh yes! Vi var i Hartford Connecticut, men det var inte **det** storlogemötet, det var 'ett annan i närheten.

L: Stanford? New Britain?

Helga: New Britain? No det var en annan, lätt i södern. Var det Minne? .. Kunde inte vara Minnesota? Kunde inte vara. No no.

L: Nä nä.

Helga: Det

L: Vem hade Du till hjälp med Solstrålen, för Du kunde väl inte sköta om alla barnen själv?

Helga: Oh All Signe Mortenson hjälpte och hon var a teacher för många år. Och 'di alla föräldrarna hjälpte till och vi hade **aldrig en cent!** som vi fick från distriktet or from anybody!

L: Nähä.

Helga: Det allas arbete. Vi hade så fina program, vi hade 'opp till 60 barn!

L: Det var inte lite det!

Helga: Neej, I should say not.

L: Så det måste vara många ledare då?

Helga: Well - 'di hade sina egna. No no - var bara en ledare för Illinois-distriktet!

L: Jaa. Men jag menar: när ni tränade 60 stycken, det var en massa barn.

Helga: Well när 'di kom tillsammans.

L: Tillsammans, ja.

Helga: När 'di var tillsammans. Så. Och sedan så hade 'di en sång till sjunga. En - You know - vad 'di kallar .. Jag har det ju! I get the English!

L: Ja ja Du tar vad som kommer lättast.

Helga: And the American.

L: Ja ja.

Helga: Can I answer it separate, to give You? Someone could get You the citations - You know - or what ever they call it.

L: Jaha. Det var en som hette Kallqvist, var han med och hjälpte till?

Helga: Oh sure! Karlqvist! Yes! Oskar Karlqvist.

L: Ja?

Helga: **Oh, sure!** Han flyttade ner i södern. Yeah han flytta söderut yeah.

L: Men ville inte han bilda en egen barnloge?

Helga: No det vet jag inte. Han 'börjde på med Nordsidan. Vi hade en på Nordsidan och en på Västsidan och så hade vi en i Detroit; not Detroit, up in, up north, were ever it was. Winston?

L: Racine,

Helga: Yeah.

L: Wisconsin?

Helga: Ja, men han

L: Or: Linde, i Milwaukee?

Helga: Linde, Yes. Linde, that's it.

L: Jaha. Jaså, han Karlqvist var med i Solstrålen?

Helga: Oh yes! Han hjälpte till; Karlqvist. Oh, sure!

L: Jaha.

Helga: He was good, he was a good worker. He was a good man too.

L: Jaha.

Helga: In the summer they probably were willing to come and help, but; vad dom gjorde, det var att dom skulle få sitt namn i; - or something.

L: Jaa ja.

Helga: Eftersom han var!! (Helga får sig ett gott skratt när de gamla minnena kommer upp).

L: Det var lite oenigheter under 30-talet emellan Karlqvist och Gustavson!

Helga: Well yes. Det var knappast någon som kunde hålla sig med Gustavson i alla fall där.

L: **inte Det?**

Helga: Nej. Men - en person som. * "Det är Jag och ingen annan".

L: Var han med i Bessemer-logen?

Helga: Noo. Noo. 'Int no not Bessemer, no no.

L: Nähä.

Helga: Jag kan inte komma ihåg vilken loge.

L: Så den största logen,

Helga: Det var Siljan!

L: Det var Siljan - ja.

Helga: Siljan.

L: Den var störst.

Helga: Det sista. På sista var det Siljan-Mora-Tuna. När vi gick tillsammans med en annan loge, så var vi close to 600 medlemmar!

L: Jaha.

Helga: Jag vet, jag kommer ihåg när 'di hade, när 'di hade för - You know - secretaries and all that.

L: Jaha.

Helga: Nobody wanted to take the secretary, so that's why we had to close. I know how many members we had.

L: Det var Mora, och Tuna var med också då?

Helga: Å - Mora and Tuna and Siljan were together.

L: Och Siljan, ja. Jaha.

Helga: And 'di andra logerna kom in och 'di tänkte att 'di skulle få sina; - Rosland var number 100. Det var två loger: Gustav Wasa - och - vad hette hon, - fruntimmerslogen dom hade där ute i Rosland? Men dom ville vara med på namnet, men dom fick inte. Vi hade bara Siljan-Mora-Tuna, det är allt 'di sade att 'di 'kunne ha You know tre namn där.

L: Tre namn där.

Helga: Yeah. Mora gick in med .. Tuna and then, of course, när Tuna gick in med oss, då kom dom naturligtvis med.

L: Jaha. Och 1939, då blev Du barnklubbsintendent. 1939.

Helga: Å jag var intendent långt före **den 'ti'n**.

L: Var Du det!

Helga: Oh yes! I distriktet.

L: Ja för hela distriktet menar jag.

Helga: Å - det - jaa.

L: Jag trodde det var -39.

Helga: Ja probably - I don't know. Det kommer jag inte ihåg.

L: Och Du hade varit med i Philadelphia året före: 1938?

Helga: Ja jag var där. No jag var intendent då.

L: Jaså Du var intendent då?

Helga: Oh sure, det var för det jag fick gå.

L: Och det var en stor grupp som var där då?

Helga: Å alla loger, hela storlogen, alla logerna var där!

L: Jaha.

Helga: Storlogen, med storlogemöte se.

L: Jaha.

Helga: Så 'di var alla där. All the lodges, You see. Från alla distrikt.

L: Du sa att: "Dina barn, dom kom sist, som ett glansnummer".

Helga: Jag tror det ja! Men jag

L: Ja! Vad gjorde ni då? Sjöng ni och dansade?

Helga: Dom sjöng och dom dansa också.

L: Jaha.

Helga: Jag vet inte om dom gjorde så mycket på storlogemötet.

L: Men det var 1938, för det här jubiléet, för Delaware? för muséet? Var ni inte på det också?

Helga: Ja det storlogemötet, det kommer jag ihåg. Det kanske var för jubiléet också, jag tror det!

L: Samma år ja.

Helga: Yeah jag tror det, yes.

L: Det var nog på samma gång.

Helga: Å ja.

L: Jaha.

Helga: Nå jag var intendent då. Jag var intendent och fick ta över det här.

L: Jaha.

Helga: Jag fick gå fram och tillbaka. När jag inte 'kunne få nån, då fick jag gå!

L: Hur bar Du Dig då åt för att bilda en loge? Du bildade en loge uppe i Racine i Wisconsin.

Åkte Du upp dit då och pratade med folk?

Helga: No, det var dom som gjorde förarbetet där 'oppe.

L: Och Du bara kom upp och?

Helga: Det var logemedlemmar från någon utav logerna där 'oppe. 'Di hade en i Racine, 'di hade en i ..

L: Linde.

Helga: Linde, den var up in Milwaukee. Var up there, You know. It's still there!

L: Jaa.

Helga: Linde is quite a big lodge and they are good workers there to, very good.

L: Jaha.

Helga: Som hade intresse. En del loger har workers that don't take the interest.

L: Ja det är mycket arbete naturligtvis.

Helga: Oh yes sure. And they asked You all kinds of things and in those days You had to know what You were talking about. Now they don't know nothing!

L: Men det var en period, före kriget tror jag, då ni tog in 400 medlemmar på sex månader. Hur gick det till?

Helga: Ja vi hade så stor intagning.

L: Vad berodde det på att så många kom in just då?

Helga: Well - You see - de gick ner och de fick komma tillbaka en massa då. De hade på Sydsidan the (?) hall, on the 61th and (?), yes.

L: Jaha.

Helga: Å - det var så mycket folk där så. Vi tog in, jag tror det var över 100. Yeah - jag kan inte komma ihåg hur många det var.

L: Dom sa det att på sex månader kom det in över 400 nya medlemmar i distriktet.

Helga: Ja det kan hända. In distriktet!

L: Ja i distriktet ja.

Helga: Det tror jag säkert då, för dom 'geck tillbaka in. För dom fick gå ut då, när kriget kom.

L: Och så tog ni in dem igen då?

Helga: Ja, 'di kom in, om 'di var unga nog och det var likadant med min loge: Siljan. Vi fick låta de yngre gå och betala för 'di gamla. och vi 'brukte ta 'opp 5 öre, 5 cent! i veckan! under mötet.

L: För att hålla kvar medlemmarna?

Helga: För en månads dues.

L: Ja.

Helga: Så vi kunde hålla dem en månad. Oj oj oj!

L: Så det var svåra tider.

Helga: Jaa.

L: Men så köpte ni in 200 kortlekar 1942.

Helga: Oj gjorde vi det?

L: Ja.

Helga: Det kommer jag inte ihåg.

L: Det står i protokollet.

Helga: Ja det kanske.

L: Spelade de mycket kort under mötena?

Helga: Oh, yes. Inte på mötena, men så ofta så hade 'di en kväll som dom hade.

L: Som de kom tillsammans.

Helga: Yeah, som 'di

L: Var det Pinnacle eller?

Helga: Pinnacle or what ever it was, om 'di ville spela nånting annat så 'kunne man göra det också!

L: Jaha. Men de spelade inte om pengar då?

Helga: No no, vi hade priser då.

L: Per lag? Ni hade lag då - eller team, som man säger?

Helga: Det vet jag inte om vi hade. Det kommer jag inte ihåg. Vår loge hade väl det.

L: Var Du med och spelade kort?

Helga: Kors. Sure. Jag spela kort. Vad som helst! Priffe!

L: Priffe med!

Helga: Oh yes!

L: Där var både damer och herrar?

Helga: Oh yes sure. Vem som helst kunde spela därvid.

L: Men de måste vara medlemmar i logen?

Helga: No! Om 'di hade det efter ett möte där, efter mötet kanhända, men om 'di kom in efter mötet, då behövde de inte vara medlemmar. Dom 'kunne komma in och spela ändå se!

L: Jaha.

Helga: Efter vi hade haft mötet först.

L: Så på så vis kunde ni få in nya medlemmar då?

Helga: Oh sure, den vägen kom de in också.

L: Kamratskap och så - ja.

Helga: Sure. Men det var så svårt och få nya medlemmar nu så. Nu kan 'di inte få några nya medlemmar or anything.

L: Lake View-banken, var den stängd under depressionen?

Helga: Lake View?

L: Dom betalade tillbaka 60 dollar till distriktslogen.

Helga: Gjorde 'di?

L: Ja, 1940.

Helga: Jag tänker mig 'di alla betalar lite, the banks that had. But det var så många medlemmar, vi hade flera stycken.

L: Som blev av med pengar?

Helga: Jag vet inte. Jag kan inte komma ihåg. Kanske 'di betalade för mycket i taget. En del 'di droppade, they dropped, You know.

L: Ja. Men distriktet förlorade inte pengar på någon bank då?

Helga: No, inte distriktet själv no.

L: No.

Helga: Inte vad jag vet utav.

L: Under krigsåren, på 40-talet, så hade ni insamlingar med kaffe till Sverige. Ni skickade in kaffe till Sverige.

Helga: Ja det kan hända vi gjorde A-Ha.

L: Ja, Du kommer ihåg det. Var det logerna som tog hand om detta?

Helga: Vi sände så mycket varor vad vi ville och 'betala så mycket vi ville.

L: Vilka skickade ni dem till? Till ålderdomshem eller?

Helga: Jag kan 'int säga det!

L: Du kommer inte ihåg det?

Helga: Det gjorde storlogen - se.

L: Å - storlogen tog hand om det!

Helga: Oh sure, storlogen som tog hand om det hela. Inte 'di vanliga logerna inte, men 'di hjälpte storlogen 'te sända!

L: Sända in pengar?

Helga: Kanske 'di bad om pengar, tänker jag 'di gjorde. Visst hjälpte 'di till, så 'di 'kunne få.

L: Jaha. Så det var storlogen som skötte om det ja.

Helga: Å ja. Oh yes storlogen 'arbeta hårt; också under Winston, när han var stormästare. Han 'arbeta hårt och mycket och 'di alla gjorde och så gjorde också Hillner. Hillner was a good worker, a very good worker.

L: Jaha. När Du var distriktsmästare 1943,

Helga: mhm.

L: Då? -

Helga: -43 till -45 var jag stormästare.

L: Jaa.

Helga: Jag kom in som distriktsmästare, inte stormästare.

L: Ja distriktsmästare ja.

Helga: Distriktsmästare.

L: I nummer 8.

Helga: -43 till -45. -45 gick jag ut.

L: Då var det 68 bröder och 42 systrar som avgick med döden under det året.

Helga: Det är jag säker på.

L: Jaa. Och Du skriver det att: de äro nu i logesal där ädelmod, sanning och enighet är fullkomlig.

Helga: Å!!

L: Det skrev Du där i årsberättelsen.

Helga: Å! gjorde jag!

L: Ja.

Helga: Det kan inte jag komma ihåg. Jag skrev ju så många.

L: Det var många det. Det var över hundra som dog varje år.

Helga: Oh sure! Vi hade så många så.

L: Och då var ni tvungna att ta in hundra nya medlemmar?

Helga: Oh sure, om vi skulle hålla 'oppe.

L: Och de flesta som kom in, de var mellan 40 och 50 år?

Helga: De hade till och bli under 50.

L: Under 50 ja.

Helga: Ja.

L: Ja.

Helga: Och de måste vara svenskar.

L: Så det var svårt att få in dem i 20- 25-årsåldern, de var inte intresserade?

Helga: No, that's it, 'di var inte intresserad. Så när jag var yngre, när vi hade först, då kom det in; like nothing. Vi hade så roligt i alla fall, vi hade roligt. Vi dansa och gjorde allt möjligt You know.

L: Men sedan försvann det under 30- och 40-talen, då var dom inte intresserade längre?

Helga: Well - sedan så började alla logernas egendomar, eller vad 'di kallar det; som 'di hade i stan - or anywhere. - 'Di hade ju så mycket i stan. om de ska tillträda allt det så kan dom inte tillhöra annat.

L: Nähä.

Helga: It's impossible.

L: Ja det blir för mycket.

Helga: It's to expensive.

L: Storloger skickade ut missionsbidrag till logerna. Vad var det för någonting?

Helga: Mission?

L: Vad var det?

Helga: Det var en del loger som inte kunde hålla på, som kanske var 'skyldig och betala. Det vet jag inte, för jag 'belongade inte storlogen då. Det var storlogens auskultiva råd som hade hand om allt detta.

L: Om missionsbidraget?

Helga: Om sådant. De hade det på sina möten se.

L: Men Du hade inget samröre med det?

Helga: Inte på min tid när jag var där, det var många år.

L: Du kommer inte ihåg, när Du var med i distriktsrådet, att ni behandlade sådana saker?

Helga: No. Because jag var med där; - i distriktsråden i storlogen - sen 19 och 21, kom jag in. Det var storlogemöte i Detroit.

L: När Du var delegat?

Helga: Jag var delegat och jag blev inröstad där som .. ceremonimästare? Jag kommer inte ihåg om det var ceremonimästare eller vad det var. I alla fall så blev jag inröstad där på something - jag kommer inte ihåg.

L: Men där var en kommitté som Du var med i. Du var sammankallande; som det heter, eller ordförande och det var the Hospital plan.

Helga: Å ja, jag börja i the Hospital plan!

L: Du var med i den, ja.

Helga: Ja sure jag började!

L: Var det det viktigaste beslutet under 40-talet tror Du? För det gick igenom -

Helga: Oh yes, alla så ville 'di bekosta. 'Di börja och betala 50: hälften av 5 dollar först, när vi börja. Men vi betala bara en 2,50, eller something, för vi skulle se om det gick!

L: Jaa!

Helga: Och det gick fint!

L: Det gjorde det?

Helga: Ja.

L: Så medlemmarna var **för det**?

Helga: Oh yes! 'Di ville ha det när 'di såg att det gick, but om de hade sett att vi inte 'kunne gå along med det, då hade det inte blivit.

L: Så Du var med och körde igång det?

Helga: Ja, det börja då när jag var distriktsmästare.

L: Jaa Du var ordförande för **den kommittén**!

Helga: Well jag var distriktsmästare också.

L: Jaha.

Helga: Jag börja i 30-, det första som vi 'betala ut var visst i -35.

L: -45.

Helga: No. No 30-. -45, yes! På våren, i maj, betalade vi det första.

L: Jaha.

Helga: Jag var nästan med 'di första som 'feck ifrån där - cause det var bara 3 dollar .. 3 dollar.

L: Det var inte alla medlemmar som gick med då? De behövde inte?

Helga: Oh, no, de behövde inte.

L: Gick de flesta med då?

Helga: Det var många. Yes - vi fick mycket medlemmar.

L: Så det fungerade bra?

Helga: Yes! Det gick fint med det.

L: Jaha.

Helga: Oh yes. De hade det förut i Connecticut, det första var Bella där i Connecticut med sjukhjälpen, som var a Hospitalisation. Det börjades i Connecticut. And - så

L: När Du var distriktsmästare, då hade Du ett annat problem som Du fick möta och det var att logerna gick ifrån svenskan och över till engelskan.

Helga: Ja det kan hända det gick igenom då, på storlogemötena I suppose.

L: Nja alltså dom skickade in till distriktslogen och bad att få ritualen på engelska - och arbetsåret.

Helga: Oh yes I suppose.

L: Ja. Vad sa medlemmarna inom distriktsråden? Det var en ansökan ifrån Trygg, i Muskigan, de ville gå över till engelska.

Helga: I suppose yeah.

L: Och Swea ville övergå till engelska tror jag.

Helga: Jaa.

L: Var styrelsemedlemmarna för det eller blev det svårt?

Helga: Å - en del var för 'et. Det är ju så och så - You know - med sådant. Men det beror på vilka som är på mötena också mycket.

L: Men det förekom ju att det fanns delegater som inte förstod svenska.

Helga: Oh yes! 'Di förstod svenska, men 'di ville inte.

L: De ville inte?

Helga: Oh - Well - de

L: Det står i protokollet att: om Du inte förstår svenska ska Du fråga den som sitter bredvid Dig!

Helga: Oh I suppose de kan ju fråga.

L: Det var ju inte gott att ha möten på det viset. Men Du tror att de flesta förstod svenska?

Helga: 'Di förstod svenska, 'di flesta, ser Du. Men det är en del som inte förstår nu, but nu är det inte så gott om de inte förstår svenska. But då skämdes de för att de inte 'kunne förstå svenska.

L: De gjorde det?

Helga: Jag hållde på med svenska så länge som jag 'kunne.

L: Jaha.

Helga: Och sedan, när vi då börja med engelskan. När Tuna och (?) 'geck tillsammans, that's it. Då hade vi allt; sekreterare och allting, det var bara på engelska. Och jag har inte skrivit mycket engelska, jag har skrivit some; - but. Och jag blev sekreterare och jag fick lov och

skriva och jag drog och jag bråka med mig själv och allting, but it was a good .. good .. en god konst? eller en good .. what ever You call it? I don't know.

L: Så Du fick skriva på engelska då?

Helga: Oh, sure! Oh yeah! Jag fick skriva det på engelska.

L: Det var inte lätt då det första?

Helga: Well det gick. Det gick! Varje som jag skrev var lättare och lättare.

L: Kunde Din make Henning hjälpa Dig? Henning?

Helga: Nej inte mycket, inte.

L: Inte det?

Helga: Nej, inte. Nej, han var inte, han var svensk, han var från Eskilstuna.

L: Jaa, men han kunde väl svenska?

Helga: Oh yes of course, of course.

L: Ja, men jag menar; kunde han lära sig engelska tillräckligt för att skriva då?

Helga: I guess. Det vet jag inte. Vi skrev aldrig svenska och engelska han och jag.

L: Nej nej, men Du förstod att han -

Helga: Vi behövde

L: Vem fick Du ha till hjälp då när Du skulle skriva protokollen? Frågade Du någon?

Helga: No, jag hållt på. Jag titta i andra böcker och jag titta och 'di andra gick! Men jag klara mig!

L: Men det gick!

Helga: Yeah, jag klara mig bra.

L: The Hospital plan, it went right through.

Helga: Ja det första, it went through - yes.

L: Ja.

Helga: När jag var distriktsmästare.

L: Jaa.

Helga: Of course, det börja. Swanson, from Detroit - not from Detroit, from de Mount, he was from Detroit. He's the one that was working! Oh! he worked. Han var - han var född här men han var svensk, but han var, he was a Wasa member I'll tell You.

L: Vem var det?

Helga: Swanson.

L: Harry Swanson?

Helga: Yeah Harry Swanson yeh.

L: Från de Mount!

Helga: Ja!

L: Ja, han var med i många år han.

Helga: Oh yes. Han var med sedan han var liten pojk här.

L: Och han kunde bägge språken?

Helga: Oh yes.

L: Både svenska och engelska.

Helga: Oh yes.

L: Jaha. Och sedan fanns där Oskar Ring?

Helga: Å! Oskar Ring - yeah. He was from the north side.

L: Jaha. Han var också med i distriktsstyrelsen.

Helga: Oh yes, sure. Oskar Ring ja!

L: Och Erik Ekberg?

Helga: Oh yeah Erik Ekberg, han var en från Sydsidan, var Var han ifrån?

L: Han åkte hem till Sverige sedan.

Helga: Ja. He was more for the other things - like That You know.

L: Jaså han var inget rivjärn?

Helga: Nä han var inte rivjärn.

L: Ja! Men Du sa här förut: det var en som var ett rivjärn! Vem var det?

Helga: Ja - det, jag vill inte säga nånting.

L: Jo men det var en Du nämnde namnet på. Jag kommer inte ihåg just nu. Det var en som var ett verkligt rivjärn och som var med i allting?

Helga: Å det var? Vad hette han nu!

L: Nej, en Hon var det, en fru; eller en dam?

Helga: no det var en karl.

L: Som var ett rivjärn?

Helga: Ja. Vad hette han nu! Han har vart igång för så många år. I've been out of it here so long that I don't know nothing any more.

L: Du kommer inte ihåg honom.

Helga: No.

L: Men det fans en del rivjärn?

Helga: Oh yes, det har vi alltid haft. De finns än.

L: Ja! Det är många som vill flyta ovanpå!

Helga: Å ja sure. That's true.

L: Stockenberg, Karl Stockenberg, kommer Du ihåg honom?

Helga: Oh sure! Karl Stockenberg!

L: Var han Wasa-medlem?

Helga: Jag kan inte säga, I suppose han var.

L: Han var poet och han deklamerade.

Helga: Yeah I know it. Oh yes - Stockenberg, - oh sure!

L: Hade han program då han läste poem på era möten?

Helga: No, han kom aldrig till mötena, vad jag kan komma ihåg, in any way. Kanske på några möten, men det var inte på många - inte. Han bodde upp i Stockholm. I Stockholm bodde han.

L: Out i Douglas Park?

Helga: No i Stockholm.

L: Du menar: I Sverige!

Helga: Yeah! Sure!

L: Jo men han var här i Chicago också.

Helga: Ja, det kan hända han var.

L: Ja, visst var han det.

Helga: Ja, kanske han var.

L: Ja.

Helga: Men jag hade inte 'nä' mycket reda på det. Han var mera på Nordsidan än på Sydsidan, Du ser.

L: Jag tänkte Du menade Stockholm, där i Douglas Park.

Helga: I Douglas Park yes.

L: Ja där är Stockholm.

Helga: Ja, jag vet inte.

L: Jo. Men det var inte **där**; nej.

Helga: No, det vet jag inte, det kan jag 'int säga. Jag hade inte reda på det. Jag kommer inte ihåg det i alla fall.

L: När Du var distriktsmästare, då hade Du Bertil Wiström som kulturledare.

Helga: Ja, det kan hända jag hade senare.

L: Och Du tackade honom för ett gott arbete och Du skrev att det är ett otacksamt arbete att vara kulturledare.

Helga: Ja, det var också.

L: Det var otacksamt?

Helga: Han var en distriktsmästare före mig, se.

L: Ja. Men han var distriktskulturledare sedan.

Helga: Yes, det kan hända han var. Han var med på auskultiva rådet. Det kommer så bra till honom för han är så duktig, med allting, när det kommer till sådant You know.

L: Jaha. Det var ett svårt arbete då?

Helga: Oh yes, men han arbetade hårt. Han hade sitt arbete - I think, - tror jag också!

L: Ja ja.

Helga: Sin egen office, at that time, but I think jag tror han har gett bort det nu. Han börjar bli gammal, han som jag också.

L: Just det. Festin,

Helga: Festin.

L: han ägde väl Svenska Klubben på Sydsidan?

Helga: Well han var

L: Han var med om 'et - ja.

Helga: Han var med om det - yes. Han var stor på Sydsidan; Festin var.

L: Vad arbetade han med?

Helga: Han var some kind of - det kan jag inte säga. Jag var ung på den tiden. I never paid it any attention - You know.

L: 1946, då betalade de ut 100 dollar i Funeral benefits to Tuna lodge. Betydde det att det var många äldre medlemmar i Tuna?

Helga: Oh yes, många äldre.

L: Många gamla.

Helga: Oh, certainly sure. Hela Eskilklubben gick in där.

L: De var gamla.

Helga: Well they were in the 40s - You know.

L: Ja ja.

Helga: And jag är äldre - You know.

L: Så Siljan, dom fick bara hälften: 500, på ett år. Så det betyder att ni var yngre i siljan då.

Helga: Vi var yngre, men vi var hälsosammare. Vi hade bättre hälsa.

L: Ni var friskare utav er!

Helga: Vi hade mer hälsa.

L: Mora, det var en mansloge, precis som Tuna?

Helga: Oh yes. Jaha.

L: Men Siljan, det var bara

Helga: Det var bara fruntimmer; yes.

L: Så ni var friskare utav Er.

Helga: Oh ja, vi hade mycket.

L: Det var många rivjärn i Siljan?

Helga: Ja, vi hade en del som var riktigt rivjärn där nere. We had some - oj oj oj.

L: Så det var lätt att få en kommitté då till att göra iordning kaffe och smörgås?

Helga: Oh yes, vi hade alltid nån som 'geck. Vi hade aldrig något trouble, vi hade aldrig!

L: Nähä.

Helga: Det var bestämt och det var Allt. Det var stort.

L: Det blev gjort med resoluta tag.

Helga: Ja. I logerna kan jag 'int komma ihåg exactly. Vi hade kommittéer - I guess - som tog hand om. Jag tror att det var tre eller fyra medlemmar i varje - varje sex månader, or what ever it was, som tog hand om den tiden se.

L: Det var två byggnader ytterligare där nere på Sydsidan: Montage/ och the 75th street. Tillhörde de distriktet de också?

Helga: Monta?

L: Montage? eller: vad hette det?

Helga: Oh! Montell! Oh yeah! Hon var en gammal medlem!

L: Ja, men, ja, just det. Men jag menar; det var två byggnader där nere på 75th street, som de hyrde ut.

Helga: Oh yes. Vi hade två medlemmar.

L: Distriktet?

Helga: Oh yes, som dom fick sälja.

L: Det var investeringar som hade gjorts då tidigare?

Helga: Yeah, sure. Dom sålde där, det kommer jag ihåg.

L: Det var senare?

Helga: Senare, yes.

L: Under 60-talet?

Helga: Yes.

L: Algot Lindmark hade väl hand om det?

Helga: Well jag vet inte om han hade hand om 'et exactly, he would like to be in everything.

L: Ja ja.

Helga: You know.

L: Han!

Helga: And he was a good worker, so that's okey! He was my wice district master!

L: Å! Det var han!

Helga: Ja. He was my wice district master.

L: Jaha! Så han kom efter Dig då?

Helga: Yes. Sure.

L: Så först hade dom Wiström och sen Helga Wangenberg och sen Lindmark?

Helga: Ja.

L: Det var väl tre rivjärn!

Helga: Jaa well! Jag vet inte. Jag kan 'int säga. Vi hade aldrig några trouble.

L: Du ville väl inte vara sämre än karlarna, naturligtvis.

Helga: Ja - 'di var så bra till mig, så.

L: Du var den första distriktsmästaren som var kvinnlig?

Helga: Ja. Oh yes, i Illinois-distriktet.

L: Ja.

Helga: Jag vet inte om de andra distrikten.

L: Ja Lilly Kempe var ute i Massachusetts.

Helga: Yes I know Lilly Kempe, Oh yeah. Jag kände henne i många många många år. Är hon still? Jag undrar om hon still?

L: Nej, hon dog ifjol.

Helga: Dog hon där ifjol?

L: Ja.

Helga: Jag tror hon bestämt var äldre än jag even.

L: Nej, det tror jag inte.

Helga: No, mabee not.

L: Nej. Så har vi Wasa acres.

Helga: Wasa acres.

L: Ja.

Helga: Å!

L: Ja. I (?) bay var dom ute och tittade på och beslutade sig för att köpa en park.

Helga: Oh - that! Oh ja!

L: Det var mycket diskussioner om det.

Helga: Oh yes. Finally så fick 'di det andra.

L: Hade distriktet pengar för sådant då?

Helga: Yes vi hade pengar! Och titta; den loge, som jag tillhörde, vi hade 65 000.

L: Siljan!

Helga: Yes! Siljan-Mora-Tuna hade 65 000 när jag lämna.

L: Kors då!

Helga: Ja!

L: Ja! Hur hade ni skrapat ihop de pengarna?

Helga: Well - vi 'spara. Vi 'betala inte mycket i löner, eller nånting. Sista året så hade jag, - jag var sekreterare - jag hade; var det 150 dollar om året - och det var ju ingenting.

L: Och så betydde det mycket att ni var friska utav er.

Helga: Oh yes sure of course.

L: Så ni betalade inte ut så mycket.

Helga: Och vi 'betala ut sjukhjälpen. Jag kommer inte ihåg.

L: Men det var ingen överdrift.

Helga: En del som ville ha sjukhjälpen. Agda Johnson, som vi talade om, she was tuff. Hon var sekreterare.

L: Det var hon som var rivjärn ja.

Helga: Ja. Hon var sekreterare.

L: Agda Johnson.

Helga: Där gick dom och - gick dom och 'la sig i bädden och bestämde att dom var sjuka.

Men she was good. Hon var good. Hon var från logen, hon var inte för sig själv inte, hon var från logen.

L: Jaha.

Helga: You know. En del ville ha sjukhjälp.

L: Hon var äldre än Dig?

Helga: Oh yes sure.

L: Det blev en park i alla fall i Elgin, Illinois.

Helga: Oh yes.

L: Den köpte ni ja.

Helga: Oh sure, den köpte vi.

L: Och det var distriktet som ägde den?

Helga: Distriktet;

L: Ägde den?

Helga: the South side.

L: Oh the South side.

Helga: Yeah the South side.

L: Så det var inte distrikt nr 8 då?

Helga: No no.

L: The South side? Wasa lodges.

Helga: Yes, South side Wasa lodges - I think - första året at least, jag vet inte.

L: Jaha.

Helga: Men; jag är säker, that's what it is - Yeah. The South side of Wasa. And; that's all.

L: Men det var en bra plats?

Helga: Oh yes, 'Di hade så mycket. 'Di hade en farm på sidan där och dom försökte och sälja; vad heter det .. lotter.

L: Ja, tomter, ja.

Helga: Ja, tomter. En del köpte en tomt där; eller två. Men dom sålde dom then I suppose på samma gång.

L: Jaha.

Helga: Because: 'di 'kunne inte hålla opp. They couldn't support it. It's a lot of work to keep that going.

L: Jaa. Du arbetade ju mycket för Solstrålen och för barnklubbar

Helga: Ja, hela logen.

L: för ungdomslogerna ja. Fanns det aldrig någon tanke på att bygga ett hem för åldriga medlemmar, ett ålderdomshem?

Helga: Jo - vi 'tala om det, but; - You know: - hur skulle vi kunna klara det?

L: Jo men; the Wiking, de hade sitt Valhalla uppe i Gurnee.

Helga: Ja, jag vet det. My husband belonged där, I was up to Gurnee too. Hur går det med Wiking then?

L: Ja - ja dom har ju sålt det hemmet där uppe.

Helga: Yeah - that's what I say see.

L: Ja men the Wiking har ju betydligt färre medlemmar.

Helga: Well - därest får 'di betala. De har ingen

L: Försäkring.

Helga: Jo, 'di får betala själva.

L: Jaa.

Helga: Alltihop, You know. Här har 'di försäkring med alltihop som går tillsammans.

L: Så det var tal om att göra ett ålderdomshem?

Helga: Oh yes, det hade vi tillsammans många gånger. För ett ålderdomshem. Especially. Jag tror det var - var det Hillner; not Hillner, när han var distriktsmästare? Jag var med, men jag kan inte komma ihåg allihop.

L: Men det blev inget av det.

Helga: Nej.

L: Nähä.

Helga: Då fick vi en loge, då fick 'di så 'di 'kunne, när 'di köpte den där ute på sydsidan, där ute i Elgin, or fether out. Vad heter det? Mutavia, in to there - You know.

L: Jaha.

Helga: Där parken är. Det är a beautiful park, a big park. I suppose they can go together and eat lunch and betala så mycket, tänker jag. Yes.

L: Och det har gått bra?

Helga: Yes - and they still have it I guess. Så jag vet inte. Jag har inte hört om de hade några folk där i år.

L: Jo, men de brukar ha mycket folk.

Helga: 'Di brukte ha mycket; mer än tre fyra tusen, det är ju ingenting.

L: Vad var ålderdomsfonden för någonting? Var det utanför the Funeral benefit?

Helga: Ålderdomsfonden, det är i distriktet.

L: All Pension; eller vad kallas det för?

Helga: No pension där.

L: Det går igenom distriktet?

Helga: Oh sure. When You're sick, You report it to the district.

L: ja, men ålderdomsfonden, vad var det?

Helga: Ålderdomsfonden? Hade vi en ålderdomsfond?

L: Jaa, det står

Helga: Det tror jag inte.

L: Inte det?

Helga: Nej. Var det någon som har sagt det till Dig?

L: Ja, jag ser det ordet i protokollen! in the minutes.

Helga: Oh, I see.

L: Ålderdomsfonden, där det är skrivet på svenska.

Helga: Å - ålderdomsfonden. Jo, men det hade vi på den tiden I suppose.

L: På 40-talet?

Helga: Det var ålderdomsfonden de kallade det. Vad heter det nu då? Det heter nånting annat. Det är **samma ett** You know. Vi betala så mycket till distriktet för ålderdomsfonden- You see.

L: Mutural fund?

Helga: No. No. Ja, på svenska kommer jag ihåg nu. But; det är så många år sedan, men jag kommer ihåg det svenska!

L: Det är inte dåligt! Jo det är ett annat uttryck här som Du använde: Catalog of talents(?), som Du använde när Du var kulturledare. Vad var det för någonting? Catalog of talents(?).

Helga: 'Di kanske försökte att få dem som hade några talents - I suppose - mabee.

L: För barnklubbarna?

Helga: Ja, det kan hända.

L: För Du var kulturledare 1948?

Helga: Ja sure I was, because jag var 'te storlogemötet!

L: Ja.

Helga: Var det -48?

L: Och så var det ett jubileum nere i Chicago också.

Helga: Ja! Å, det hade vi i alla logerna, i alla distriktena I suppose.

L: Prins Bertil var här och Truman var här på the Soldiers field.

Helga: Ja, Oh, I suppose han var. Truman, was he here?

L: Ja han var här, 1948.

Helga: Truman.

L: Och (?) Johnson. Det var nere på the Soldiers field.

Helga: That I don't remember.

L: The pionere society, the Pionere?

Helga: Det var vid den tiden jag var i Sverige.

L: Å i Sverige!

Helga: Jag var i Sverige då, på det året, that's right.

L: Jaa.

Helga: Det kommer jag ihåg. Så jag var inte med då. Jag var med, men jag kan inte komma ihåg 'någe om 'et.

L: Och Goodwill messenger - vad var det för någonting?

Helga: Goodwill messenger? Om 'di hade något bra att tala om, I suppose. Vad det var?

L: Att de stod upp och talade om vad som hade förekommit på andra ställen.

Helga: Oh yeah, oh sure, det försökte de göra, I suppose.

L: Jaha.

Helga: Jag var i Sverige. Vi gick till Sverige ifrån storlogemötet i New York. My husband met me there. Så vi fick båten där då till Sverige.

L: Så ni var där i fyra fem månader?

Helga: Vi var där. Vi kom tillbaka först på 18 september. Vi var där i tre 'månar, i Sverige. And det var ju tur att vi gick då. Vi 'spende so much pengar. Det var den vintern då som allting gick och 'di tog allting vad det var man hade. Så det var bäst vi spent.

L: Jaså.

Helga: Det var väl bra gjort!

L: Bra uträknat!

Helga: No!

L: Nu står Du snart på tröskeln till ett hundra år.

Helga: Ja.

L: Det är inte långt kvar.

Helga: No.

L: Är det någonting som Du skulle vilja ha haft ogjort, eller vilja ha gjort istället för vad Du har gjort?

Helga: Nej nej.

L: Du är inte efterklok?

Helga: Nej.

L: Utan vad som är gjort är gjort.

Helga: Det är gjort. We can't change anything. So. No.

L: Tror Du det finns möjligheter att lära dom yngre att de inte ska göra de fel som ni har gjort en gång i tiden?

Helga: Jag tänker de yngre nu börjar på och vakna 'opp och försöka och organisera. They're starting.

L: Jaha.

Helga: They're starting to wake up. And, of course, nu skjuter dom ihjäl varandra. Oj oj!

L: Men tror Du att de yngre lyssnar på de äldre?

Helga: Sometimes, some of them do.

L: They do?

Helga: Oh yes!

L: Men inte alla då?

Helga: No no! Det har de aldrig gjort! No. Men;

L: Var Du aldrig trött på det nån gång?

Helga: No! Jag mötte. Jag tycker om folk, tycker om nya medlemmar. Som där. 'Di hade en båt som heter Sverige och jag fick ta hand om båten och alltihop, allt det, exept

L: En båtresa?

Helga: En båtresa med allting, exept - yeah! I had to take care of the hole thing!

L: Var det en tur som distriktet gjorde?

Helga: Ja, distriktet gjorde det. Ja, vi hade det.

L: Så Du var reseledare då?

Helga: Ja, det var det sista vi hade. Winston was with me to the train and that was in May. And så var jag i Sverige när det hände här. Vi var där. Jag var där två månader, tror jag. That's right.

L: Så det var mycket att göra då?

Helga: Oh yeah. Och den andre som kom efter mig,

L: Lindmark?

Helga: Lind .. No no, han var distriktsmästaren som var i Sverige.

L: Ekberg?

Helga: Ekberg, ja. Han var i Sverige och han hade ju hand om 'et i Sverige - You know. Jag såg 'en en eller två gånger, that's all. He was one of these: "I'm here, and then that's all".

L: Ja!

Helga: You know.

L: Inget rivjärn va!

Helga: No.

L: Sen hade ni en distriktsmästare som hette Nordling?

Helga: Oh yes! Paul Nordling.

L: Ja. Var det **han som skrev** det här lustspelet: När Kalle på Nabben friade?

Helga: Det kan jag inte säga.

L: Du kommer inte ihåg det.

Helga: Men han var duktig då.

L: Jaså?

Helga: Nordling. Yes. Sure.

L: Jaha.

Helga: Men jag vet inte. Kan jag komma ihåg? Kanske nån gång fram i tiden, om jag lever länge nog, att jag kan komma ihåg 'et!

L: Vad tyckte folk om mest under mötena, dans, underhållning eller teater?

Helga: Underhållningar tyckte dom om - You know.

L: Vad för slags underhållning?

Helga: Cards. Cards.

L: Cards?

Helga: Dans, det var sällan; because det är inte nog som kommer till mötena för det.

L: Jaså!

Helga: But the cards.

L: Jaha.

Helga: Det - det kom dom till där - You know.

L: Där var det kamratskapet som tittade fram.

Helga: Yes, that's it.

L: Jaha.

Helga: Så det hade 'di på senaste tiden. På senaste tiden så 'brukte 'di ha stora tillställningar. Alltjämt; var det möte, så hade vi alltid something som gick an. Men det kan jag inte komma ihåg vad det var på den tiden. And then: sometimes sjöng dom och en del tala om historier och så. Så vi försökte allt vad vi 'kunne! Men tiden 'geck så fort så och nu, sen det gick över till engelskan, så - en del svenskar kunde inte förstå engelskan, sa dom, men 'di 'kunne. Of course 'di 'kunne. När jag 'kunne, så kunde väl de också.

L: Men en del ramlade bort av den generation som var född här då?

Helga: Well jag kan inte säga där exactly. Vi har en sekreterare, han var med i barnklubben. Vi hade. Han var med i våran loge på Siljan; Siljan-Mora-Tuna and han är sekreterare där, finanssekreterare, or something. Finanssekreterare jag tror han är! A real nice young kid. Well of course he got kids, hes oldest is 30 years old, so!! Hahaha! Han är inte svensk, men han är mycket intresserad i svenska allting and han kom in. Algot Lindmark took honom in. 'Di kom in i Siljan; med Siljan-Mora-Tuna. Because they went in so fast so nobody says anything, but 'di måste vara svenskar, 'di som är här. Men han har inget svenskt i sig att all. Men han är mera svensk än jag är.

L: Jaså?

Helga: Allting som han tar hand om. Han är intresserad i allting som är svenskt.

L: Vad beror det på, tror Du?

Helga: Jag vet inte. Han tycker väl om svenskarna.

L: Han är inte svensk?

Helga: No! Han är inte svensk.

L: Du kommer inte ihåg hans namn?

Helga: Yes! Certainly, det skulle jag väl göra! Ekberg? Ekberg, nä. No no. Ekenstjärna? No. Oh yeah! Han 'belongade till Siljan-Mora-Tuna. Men han är med i - jag tror han har nånting i distriktet också och han har varit på distriktsmötet nu och allting. So he. But he is just as good as a lot of the Wasa members.

L: Så det betyder att han har blivit till stor nytta för distriktet?

Helga: Oh sure! He was good. And I think he still works for the Wasa You know.

L: Han är gift med en svensk flicka då?

Helga: No, hon är inte svensk eller nånting.

L: Men då kan de väl inte vara med i Wasa?

Helga: But they both, they went in at the same time.

L: Och dom är inte svenskar!

Helga: No. And they went through. And; I guess: det var väl ingen som ville säga nånting för Lindmark recommended him and he worked hard - You know.

L: Ja ja. Men han har gjort ett gott arbete, som har betjänat logen.

Helga: Oh yes! Oh yes, sure. Han var med. Han var a district master too.

L: Å han var distriktsmästare också!

Helga: After mig ja.

L: Ja Lindmark, ja!

Helga: Ja ja.

L: Ja, men inte den här personen, som Du talar om. Han har inte varit distriktsmästare?

Helga: Yeah; Ekberg var.

L: Jaa men den här personen som Du talar om, han som inte var svensk, han har inte varit distriktsmästare?

Helga: Yes! Han var distriktsmästare, jag tror Ekberg var! No I guess not.

L: Jo! Ekberg var distriktsmästare!

Helga: Ekberg.

L: Å ja.

Helga: Ja Ekberg, yes.

L: Ja ja. Han var.

Helga: Men det här är ju, vad hette han nu? No - han har inte vart distriktsmästare.

L: Nej nej.

Helga: No no. No no.

L: Han har varit en god Wasa-medlem.

Helga: Oh yes.

L: Hade han barn, som var med och dansade?

Helga: No, 'di hade ingen familj.

L: Nähä.

Helga: Utan 'di hade en hund.

L: Jaha.

Helga: But he was a very good worker - and - she was trying to be - but she wasn't very well, so she couldn't do much. After they hit me with the car, he always came and picked me up to go to the lunch meetings.

L: Jaså Du blev påkörd av en bil?

Helga: Yeah sure. I came right across 95:e, i mitten på 95:e, mellan - what do You call it? - emellan - instead of tunnlar - så jag gick under där. Och jag såg en på sidan, jag var den tredje, den passerade; och gick! Jag tänkte; vad i all världen! Suddenly den andra var rätt hårt på mig, in front of me. And 'en fruntimmer. They never. I never got anything. I got 95 dollars back on the insurance.

L: Det var allt.

Helga: Yeah. Of course; my car was old - You know.

L: Jaha.

Helga: So, that's - I couldn't get another car. I wouldn't get it, in any way.

L: So You got hurt then?

Helga: No, I didn't get hurt!

L: No!

Helga: No. And Eva Jacobson was with me and she didn't get hurt either. Neither one of us got hurt, but The car! The front car, the lights - You know.

L: Å ja.

Helga: Hon kom ju rätt i fronten! Crazy. They go out driving and then they don't know how to handle it. And she ought to know better than to go in the middle of the buziest street, the 95th street.

L: You didn't see her?

Helga: I don't know what I did. I've got a call to some of the meetings, but I never went. Jag gjorde ingenting. But; det visste Du, när Du kom i mitten där på en street, så buzy som the 95:e. Coco!

L: Men Du var inte rädd för att köra där i trafiken?

Helga: No jag var inte rädd. No! That did never bather me.

L: Inte det?

Helga: Nej, när man har kört så många år så tänker man. Först när jag börja på så var jag nervös, but; it didn't take long before You go with it. Course: Henning didn't feel good, so I had to do most of the driving the last year, or two. Den mesta olyckan som har hänt mig i hela platsen är avundsjukan.

L: Jaså, svenskarna har lätt för att odla den?

Helga: O! avundsjuka. Herre gud! Jösses! That didn't get them any well.

L: Så Chicago, det var en stor plats för svenskarna?

Helga: Å - det var en stor. Å! Du gick på gatorna där, but allt Du hörde var nästan svenska alltid.

L: Så Du bodde på Sydsidan?

Helga: Ja.

L: Hade ni någonting med Nordsidan att göra?

Helga: Oh sure vi hade!

L: Ni mötte Nordsidans loger också?

Helga: No no, ibland vi 'visita!

L: Ni gjorde det.

Helga: Men vi hade ingenting och säga till varandra någonting.

L: Nej, nej, ni var inte -

Helga: Dom hade sitt distrikt och vi hade vårt distrikt see.

L: Jaha.

Helga: And så hade 'di Västsidan.

L: Så ni åkte aldrig upp till Andersonville och Bellmount och Clarke på danser och sådant?

Helga: No.

L: Inte ofta.

Helga: Inte ofta. No.

L: Men det var lätt då att komma dit upp med street cars, som man sade?

Helga: Oh sure sure. För resten så; vi köpte våran automobil i -21 I think, -22. -22 och jag lärde mig med detsamma.

L: Att köra?

Helga: Ja. Jag kommer ihåg. Jag kommer ihåg så väl. Han körde ett tag och sedan visade 'di mig ett tag. Nån körde på oss på en sådan här narrow road som dom hade ute på landet och dom skada (?) - fronten.

L: Framändan.

Helga: No (?) I guess. Vi skulle gå till Indiana. But in any way - so - vi köpte våran andra maskin, vi bytte om. Då var de ju inte så dyra eller nånting, de 'kosta 'int så mycket på den tiden.

L: Så Din make hade bra med arbete då under 20-talet?

Helga: Yeah sure he went!

L: Han målade i Chicago?

Helga: Oh yeah!

L: Men hur blev det under depressionen? Blev den svår för Dig och Din make?

Helga: Well - vi hade vårt hus, and det var

L: Det var betalt?

Helga: Det var betalt förut!

L: Jaha. Var det många som åkte på proclousure, som man säger? Många som fick gå ifrån sina hus?

Helga: Det vet jag inte.

L: Det känner Du inte till?

Helga: No no.

L: Men det var svårt för många då under depressionen?

Helga: Oh yes I know. Jag vet det. Var jag arbetade, hon sa att: det är svårt. Alla hade de inte arbete. Så - Hon gav mig - 'dotern till an old man - hon gav mig 100 dollar.

L: Jaa.

Helga: And det hjälpte mig så jag kunde betala 'taxen.

L: På huset?

Helga: På huset You know.

L: Ja.

Helga: And - så var hon påkörd; körd på sidan - and hon föll and died right there. And so hennes syster - jag tala om för henne och jag 'fråga henne om hon ville att jag skulle betala tillbaka. "No" sa hon, det ville hon inte. Vad skulle 'di ha med 100 dollar? Det var ingenting till dom! Cause, det tänkte jag inte på då.

L: Nej nej.

Helga: Till mig det var en massa!

L: Ja ja.

Helga: Ja. Jag kommer ihåg det, när jag var riktigt. Jag gick ut där och 'arbete from morning till noon, jag 'tjäna 1,50, tror jag att det var.

L: 1,50.

Helga: Yes. Jag betala för maten åtminstone för det.

L: Men efter att Du blev gift, 1914, så arbetade Du inte utanför hemmet?

Helga: Oh no. No.

L: Så då lade Du mycket tid på Wasa och på deras arbete.

Helga: Oh yes sure. Alla belonged i Ingeborg - and - I don't know.

L: Oh i Ingeborg också!

Helga: Oh yes.

L: Vad gjorde de egentligen, logen Ingeborg?

Helga: Dom var independent.

L: Independent - ja!

Helga: Yes.

L: Så det var ingen sjukförsäkring där?

Helga: Yes, sure it was!

L: Det också! Men det var bara fruntimmer som fick vara med där?

Helga: Ja.

L: Men ni gjorde också mycket gott för folk?

Helga: Oh yes sure! Vi gjorde mycket gott. Mycket gott.

L: Hjälpte ni sådana som inte var med i Ingeborg?

Helga: Oh sure. Vad som helst, eller om det var nån som var riktigt släkt till dom eller någonting som vi vet. Jag kan inte komma ihåg.

L: Men - de fick vara svenskar som ni hjälpte naturligtvis?

Helga: I think so. Jag tror det.

L: Jaha.

Helga: Vad jag kan komma ihåg, när jag 'belongade to Ingeborg. Ingeborg, jag tror det var namnet: Ingeborg.

L: Jaha.

Helga: Jag belongade to så många, så jag kommer inte ihåg.

L: Så det var många föreningar på den tiden.

Helga: Jaa. Å tio tolv alldeles insidan där bara.

L: En massa klubbar och lokaler överallt.

Helga: Klubbar, det visste dom inte mycket om.

L: Nähä.

Helga: Då.

L: Inte då - nej.

Helga: Nej inte då inte, no no.

L: Men dom kom fram senare.

Helga: Yeah sure.

L: Ingenjörsklubben och Svenska klubben.

Helga: Svenska klubben, jag vet inte om

L: På Whitewood avenue.

Helga: Ja, 'di hade den Svenska klubben, hade 'di. Och så hade 'di, kom den där Svenska klubben på Sydsidan senare.

L: Jaha.

Helga: Senare. 'Di köpte den där South shore country club You know. Vi hade ett - what You call it - (?) - what ever You call it.

L: Jaha.

Helga: 'Di kom runt och 'fråga svenskarna om 'di ville 'belonga! So we were a sort of chartered members with that stuff. When the Depression did come så gick 'di ur.

L: Men det var dyrt att tillhöra den?

Helga: Oh yes, sure it was. 90 dollar om året tror jag det var.

L: Jaha.

Helga: Om inte mer, jag kommer inte ihåg.

L: Så det var svårt för arbetare att vara med i den?

Helga: Oh yes sure! You know - especially om 'di hade något annat, som var mera. Because det kunde man ju vara utan - You know. Jag tror inte det är någon mera nu. Do You know?

L: Nej, jag vet inte. Jag har aldrig hört talas om det.

Helga: No.

L: Under 30-talet, då blev det många medlemmar som måste strykas ur listorna?

Helga: Oh - sure, 'di måste.

L: De kunde inte betala.

Helga: 'Di 'kunne inte betala, men vi strök inga ur Siljan.

L: inte det?

Helga: No. Inte som var äldre än - som var äldre än 50, som var äldre än 50. Vi strök inte någon utav dom.

L: Dom fick stå kvar.

Helga: Ja. Dom gav ju 5 cent var, eller nånting, som vi 'feck, 50 cent för en månad. Och då hade vi arbete att hålla dom.

L: Jaha.

Helga: Jag kommer ihåg när vi kom till mötena. En del kanske 'kunne ge 5 cent, en annan 'kunne inte. Well. Vi försökte vad allt vi 'kunne.

L: Till att hålla dem kvar ja.

Helga: Jaa, att hålla dem kvar. Because 'di 'kunne inte komma in igen om 'di var över 50 - see!

L: Nähä.

Helga: På **den tiden**. Nu kan 'di komma in i the Social.

L: Jaha.

Helga: Nu är det ju ingenting. Du kom ju in för Sjukhjälp på **den tiden!**

L: Så ni hjälpte många då på så vis att hänga kvar?

Helga: Oh yes! I should say we did!

L: Var de tacksamma för det?

Helga: I guess they were! Jag kan inte komma ihåg.

L: När de kunde betala så gjorde de. De hängde kvar i medlemsregistret.

Helga: Oh yes, så långt som jag kan komma ihåg. Or they passed away, - or something like that. That I don't know. I don't remember that.

L: Så 1929 åkte Du och Henning hem till Sverige.

Helga: Ja.

L: Till Eskilstuna och Valdemarsvik.

Helga: Well vi var i Sverige. Min niece, hon bodde 'opp i - 'opp in Norrland. Vad heter platsen i Norrland; 'opp in Norrland? Vad heter den? Nära Sundsvall.

L: Härnösand?

Helga: No.

L: Kramfors?

Helga: No no. det är emellan där, tror jag.

L: Gävle?

Helga: Nej då.

L: Bollnäs? Delsbo?

Helga: Å det är längre 'opp.

L: Örnköldsvik.

Helga: Längre 'opp än det!

L: Umeå, Piteå?

Helga: No no.

L: Är det för långt upp?

Helga: Det är för långt 'opp.

L: Hade det förändrat sig mycket i Sverige under Din bortovaro?

Helga: Oh, sure!

L: Jämfört med när Du åkte 1905?

Helga: Oh yes!

L: Vad var det som var bättre, som Du märkte?

Helga: Det inte var allting different där. Folket var olika.

L: **var de det!**

Helga: Å ja.

L: På vad vis då!

Helga: Well mera - jag kanske inte tänkte på mycket vad 'di hade här; but; but det var mycket renare och allting var mera, they were more honest.

L: I Sverige?

Helga: Oh yes.

L: Ja, men dom sa att Chicago var honest också 1920 och 1915. Dom kunde ställa ut saker på gatorna?

Helga: Oh oh sure!

L: De tog dem inte.

Helga: No!

L: Så på så vis var det bra?

Helga: Ja - men det var bara svenskar!

L: Jaha.

Helga: Det vet jag inte om man kan säga! Men det var dom som stälde också, kommer jag ihåg. Det var en som bodde across gatan från min faster. Han kom - and han hade skuld för det också, så 'di visste var det fanns. Också svenskarna!

L: Levde Din mamma 1929?

Helga: Jag kan inte komma ihåg när min mamma dog.

L: Men pappa dog 1905?

Helga: 19 och -05, yes.

L: På våren ja.

Helga: mhm.

L: Jaha. Var ni hemma efter Andra världskriget också?

Helga: Jag var hemma 1929.

L: Var det den enda gången?

Helga: Första gången.

L: jaa och sen?

Helga: Får se? what was it? Efter Henning passed away, in -60? .. -60? Han har varit gången i 20 år. -70? -60? .. -60? -62 - or something like that - and then I went home again close to -70.

L: Jaså.

Helga: Jag var in -60, or was it -50?

L: Hade Du några syskon kvar i Sverige då?

Helga: Yes!

L: Jaha. Så då satt ni och berättade gamla minnen?

Helga: Å ja.

L: Vad var det ni kom ihåg då som ni satt och pratade om?

Helga: Å du!

L: Gamla skolkamrater, och danser?

Helga: No, det tänkte vi inte!

L: Du dansade i Sverige också?

Helga: Oh yes, but vi gick aldrig på dans och sådant, som dom har här, inte. No.

L: När Du ser tillbaka på den här tiden som Du har varit i Amerika sedan 1905. Det var roligare för Dig att vara en 17-åring här i Amerika än hemma i Valdemarsvik?

Helga: Å det kan jag 'int säga det var.

L: Va!

Helga: 'Di hade så bra i Sverige så. 'Di hade så stora fina home.

L: Ja, nu, ja. Men på **den tiden**?

Helga: Å på den tiden yes!

L: Du gjorde ett gott byte då?

Helga: Vad tänkte jag på det när jag var 16 år?

L: Du reflekterade aldrig över det?

Helga: 16 17 år, det tänkte jag aldrig på.

L: Du saknade aldrig naturen i Sverige?

Helga: No nä det tänkte jag aldrig på.

L: Inte det?

Helga: Nä. 'Di hade väl björkar på sina platser här, 'di hade bra mycket. Bara det var svenskt - Du vet - där 'hållde 'di på och ha för sig själva, kommer jag ihåg nu. På The South shore country club, down there.

L: Firade de midsommar 1905 och -07 och -10 när Du var där? Kommer Du ihåg det?

Helga: No det gör jag inte.

L: Att ni dansade runt en majstång?

Helga: Well ute på picknickar och sådant gjorde 'di, men inte gjorde 'di det här!

L: Inte inne i stan?

Helga: No!

L: nähä.

Helga: Inte vad jag **vet om** åtminstone.

L: Och sen började de ute i Elgin, i Wasa park? Det var under Din tid under senare åren?

Helga: Oh yes sure!

L: Under 40- och till 50-talet.

Helga: Det var the Good Templers that started the first park there

L: Men Wasa har sin egen?

Helga: Ja, Wasa har sitt eget nu.

L: Jaha. Och det började de med under den tid när Du var med i distriktsstyrelsen?

Helga: Oh yes sure. That was when Hillner was living. Hillner was in many many years, but I can't remember.

L: Var alla **för det** att ni skulle ha en park där ute i Elgin, eller var det för långt ifrån Chicago tyckte de?

Helga: No det är hela distriktet som har den, I think.

L: Ja. Men var logerna i Illinois för den, så att de inte tyckte den låg för långt bort?

Helga: No no. Ute i Östern, och Västern med, är mycket längre ifrån.

L: Ja! Jo jag vet! Men jag menar: I Chicago?

Helga: No det vet jag inte, det kan jag inte säga.

L: Det var ingen opposition emot det?

Helga: No det vet jag inte. Det kan jag inte komma ihåg. No. Det vet jag inte om.

L: Och barnklubbarna som Du var med om först där 1914, dom håller fortfarande på?

Helga: Yes! Solstrålen is very very poor.

L: Är den det.

Helga: Ja, nu har dom en som inte är svensk, som ska vara ledare. Well - det är vad 'di säger, jag vet inte, jag har inte sett det - så. De har knappast någon; några barn, en tio tolv stycken. Det är ju ingenting nu. Vi hade en 65.

L: Jaa. Det var mycket att ta hand om. Men det var i Dina unga år, när Du hade god tid och körde bil.

Helga: Ja. Det är en del som har intresse i sig själva, but inte i andra.

L: Du är **för** att man skall dela med sig.

Helga: Well - om jag har nånting så ska jag väl ha intresse i vad jag har och inte i **vad jag vill?** Det står jag för. I don't know. Jag är så gammal nu så.

L: Så - Du hade lätt för att komma överens med folk på den tiden?

Helga: Oh - jag tror inte att Du kan skaffa någon som dem jag hade.

L: Alla var bra medarbetare.

Helga: Ja.

L: Algot Lindmark var en bra Wasa-medlem?

Helga: Oh, yes, men han var mest för sig själv.

L: Han var det?

Helga: Han var den som ville ha. Han försökte allting så han skulle komma först.

L: Ja!

Helga: You know and han kom att bli distriktsmästare efter mig.

L: Jaha.

Helga: That was okay. Then we had Mrs Lindmark.

L: Very nice.

Helga: Oh - they're wonderful!

Lennart Setterdahl: Slut på intervjun med Helga Wangenberg, Joliet, Illinois.

Transkriberat från kassettband 2012-09-18 /O-KS